

**Lördagen den 9 April.**

Kl. 10 f. m.

## § 1.

Upplästes och godkändes protokollet för den 2 April.

## § 2.

Föredrogs Kongl. Maj:ts å Rikssalen förliden gårdag gifna nådiga svar i anledning af åtskilliga utaf innevarande Riksdag antagna grundlagsförändringar. Detta svar var af följande lydelse:

Kongl. Maj:ts svar i anledning af åtskilliga utaf innevarande Riksdag antagna grundlagsförändringar; gifvet Stockholms slott å Rikssalen den 8 April 1870.

Gode Herrar och Svenske Män!

Uti underdånig skrifvelse af den 1 nästlidne Mars hafven I, Gode Herrar och Svenske Män, hos Kongl. Maj:t, med begäran om Dess godkännande, anmält de från riksdagarne åren 1867 och 1869 hvilande och af Eder vid innevarande riksdag antagna förslag till förändringar i rikets grundlagar. Efter Stats-Rådets hörande har jag dessa förslag till pröfning förehått och dervid funnit godt att till följande lemna bifall, nemligen:

om utsträckning af den i 28 § Regeringsformen bekännare af annan lära än den rena evangeliska medgifna behörighet att innehafva befattning i statens tjenst;

om sådan ändring i 26 § Riksdagsordningen, att bekännare af annan lära än kristen protestantisk må vara valbar till riksdagsman;

om ändring i 1 § 5 mom. Tryckfrihetsförordningen beträffande den tid, inom hvilken anmälan bör ske, när boktryckeri anlägges eller ombyter egare m. m.:

om ändring i 1 § 12 mom. och 4 § 11 mom. Tryckfrihetsförordningen i fråga om anmälan hos Justitie-statsministern af bokhandels idkande; och

om ändring i 5 § 3 mom. Tryckfrihetsförordningen, angående lydelsen af den för nämnden i tryckfrihetsmål föreskrifna ed.

Beträffande deremot det af Eder, Gode Herrar och Svenske Män, jemväl antagna förslag om ändring i 1 § 5 mom. samt 5 § 6, 8 och 12 mom. Tryckfrihetsförordningen, angående utsträckt frihet att å landet anlägga boktryckerier, har jag ansett svårighet kunna uppstå att på

hvarje ort, der boktryckeri enligt nämnda förslag finge anläggas, finna lämplig person för uppdraget att såsom Justitie-statsministerns ombud, jemlikt Tryckfrihetsförordningens föreskrift, vaka öfver tryckta skrifter allmängörande. Med afseende härå och å de kostnader, som genom dessa ombuds aflönande skulle uppstå, samt i betraktande jemväl deraf att handräckning till verkställande af qvarstad å tryckt skrift icke skulle kunna å landet med erforderlig skyndsamhet erhållas, har jag, då ifrågasvarande förslag ej heller synes vara af något trängande behof påkalladt, funnit mig icke böra till detsamma lemna samtycke.

Jag förblifver Eder, Gode Herrar och Svenske Män, med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

#### C A R L.

Denna handlings innehåll skulle meddelas Riksdagens Kansli-deputerade för att tjena till efterrättelse vid riksdagsbeslutets uppsättande.

#### § 3.

Föredrogos men blefvo för andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets Utlåtanden och Memorial N:is 38—40 och N:is 42—45;

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 7; och

Lag-Utskottets Betänkanden och Utlåtanden N:is 29—32.

#### § 4.

Föredrogos och biföllos Konstitutions-Utskottets nedannämnda Utlåtanden:

N:o 5, i anledning af väckt motion om ändringar i 16 § 3 mom., 18 § 3 mom. och 20 § 1 mom. Riksdagsordningen;

N:o 6, i anledning af väckt motion om ändring af 18 § 2 mom. Riksdagsordningen; och

N:o 7, i anledning af väckt förslag om tillägg till Riksdagsordningens 18 §.

#### § 5.

Föredrogos och biföllos Banko-Utskottets Memorial:

N:o 6, angående afskrifning ur diskontkontorets räkenskaper af åtskilliga lån och öfverräntor; och

N:o 7, i fråga om afskrifning af åtskilliga vid lånekontoret i Göteborg balanserade öfverräntor å derstädes upptagna diskontlån.

#### § 6.

Till afgörande företogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 27, i anledning af väckt motion om afskaffande af jus patronatus; och anförde härvid

Herr Ola Jönsson: Jag hade väntat, att motionären först skulle hafva begärt ordet, men då så icke skett, vill jag anhålla att få säga några ord i frågan. Jag har aldrig kunnat förstå, huru man någonsin kunnat vilja öfverlemnna rättigheten att kalla prest i församlingen åt någon annan än församlingen sjelf, mycket mindre åt någon enskild person inom församlingen. Presten är väl ingen vanlig Statens tjänsteman, lika litet som han är någon enskild persons tjänare, utan ingenting mer eller mindre än församlingens prest, den församlingen sjelf lönar utan Statens mellankomst och utan annan kostnad för patronus än den, som åligger hvarje annan betalande samhällsmedlem. Alla andra betalande medlemmar af församlingen få bidraga till prestens aflöning lika väl som patronus. Värden af de andliga angelägenheterna ligger hvar och en för sig närmast om hjertat, och församlingen bör derföre ega rätt att sjelf kalla den person, som den i dessa angelägenheter vill inhemta råd och upplysningar utaf. Det är orimligt att en enda person skall hafva rätt att kalla prest åt en hel församling; men det kan icke annorlunda vara i ett land, der man med den största likgiltighet betraktar principfrågor, som stå framför alla andra i betydenhet, och der man anser en rättighet häfdvunnen och okränkbar, derföre att den är gammal, och hvarje försök till rättelse i sådant fall såsom ett försök till ingrepp i annans eganderätt. Rättigheten att bestämma öfver hvilken som skall i en församling förkunna Guds ord, ja, öfver det hus i hvilket Guds ord förkunnas, det hus, som i allmänt tal kallas för *Guds* hus, borde väl icke vara en handelsvara, men det är likväl detta som den är.

Utskottet har förmenat, att det Kongl. cirkuläret den 23 November 1855 skulle vara tillfyllestgörande att förekomma detta missbruk, och till en del på grund deraf afstyrkt motionen. Hvad innefattas nu i detta cirkulär? Jo, ingenting annat än att församlingen kan öfverenskomma med sin patronus om patronatsrättens öfverlåtelse på henne. Det är dock alldeles klart, att den som innehar patronatsrätten icke skall, åtminstone icke under rimliga vilkor, afstå från densamma. Följaktligen är det omöjligt att, åtminstone på öfverenskommelsens väg, få förhållandet ändradt.

Utskottet säger vidare: "Ifrågavarande rättighet har i allmänhet förvärfvats genom enskildes uppoffringar för kyrkorna eller församlingarne. Den är i de flesta fall förenad med besittningsrätten till viss egendom och har då med denna öfvergått från den ene egaren till den andre." Det sednare är fullkomlig sanning, men det förra vågar jag bestrida. Patronatsrätten har icke allestädes förvärfvats på detta sätt. Den har i många församlingar i Skåne förvärfvats genom rent köp af Kronan. Kongl. Maj:t har sålt honom till en viss person, utan att församlingen haft minsta nytta af köpeskillingen. Har Kongl. Maj:t nu haft rätt att göra sådan öfverlåtelse? Har kyrkan någonsin varit Kongl. Maj:ts och Kronans egendom? Jag betviflar det, då kyrkan är församlingens egendom. Har kyrkan icke varit Kronans egendom, utan församlingens, så har Kongl. Maj:t icke egt rätt att öfverlåta rättigheten att kalla prest och bestämma tionden åt någon enskild person. Jag har likväl aldrig någonsin tänkt mig, att de, hvilka nu innehafva patronatsrätten, skulle afstå densamma utan ersättning. Jag har velat, att de skulle hållas fullkomligt skadeslösa för

förlusten af rättigheten, men längre har jag aldrig trott att man skulle kunna gå. Jag har föreställt mig, att statsmakterna skulle finnas benägna att vidtaga den åtgärden att utreda, under hvilka vilkor och på hvad sätt patronatsrättigheten öfvergått till enskilde och stadga de vilkor, hvarunder densamma kunde af församlingarne få återlösas. Detta sätt att lösa frågan är, jag tror att ingen skall förneka det, både billigt och rimligt.

Jag finner allt för väl, att vid detta tillfälle icke lärer vara något att vänta i fråga om den ändring, som i motionen är föreslagen, aldrasthelst som, efter hvad jag tror mig hafva förnummit, motionären icke kommer att sjelf yrka bifall till sitt förslag. Jag vill derföre icke göra något yrkande, men hoppas, att den tid icke är långt borta, då en motion, sådan som denna, skall tillvinna sig Riksdagens bifall.

Herr Ribbing: Den föregående ärade talaren har till en början utvecklat och framställt sina åsikter angående det godtyckliga och orätta i den s. k. jus patronatus. I detta afseende vill jag blott anmärka, att i Utskottets Utlåtande finnes icke ett enda ord, som skulle på något sätt antyda, att Utskottet anser denna inrättning vara förträfflig eller böra försvaras, och att således de argumenter, som af den värde talaren i den riktningen anförts, åtminstone icke träffa Utskottet. Men, tillägger talaren, oaktadt det i ifrågavarande hänseende är illa bestäldt, så finnes ej något tillstyrkande eller förslag att ändra förhållandet framställt, och säger han, det kan icke vara annorlunda i ett land, der man icke fäster något afseende vid principer utan med likgiltighet betraktar principfrågor. I det afseendet vågar jag dock vara af olika åsigt med den ärade talaren, och jag glädjer mig åt, att *en* princip åtminstone finnes i detta land, nemligen principen att respektera rättigheter, till dess de på lagligt sätt upphört. Denna princip är också den, som fått ett uttalaude så väl i förra Rikets Ständers underdåniga skrivelse till Kongl Maj:t som Kongl Maj:ts svar derpå, och som också uti förevarande Befänkande har varit bestämmande för det slut, hvartill Utskottet kommit. Den ärade talaren medgifver sjelf, att patronatsrätten är lagligen förvärfvad. Han anmärker visserligen, att på åtskilliga ställen i Skåne densamma icke förvärfvats genom enskildes uppoffringar för kyrkan eller församlingen, utan blifvit köpt af Kronan. Detta vill jag lemna derhän, ty jag har icke så noga reda på hvarje särskildt fall i Skåne, men äfven om denna rättighet erhållits genom köp, så anses ju köp i Sverige för ett laga fång, och har det skett i vederbörlig ordning, plägar man icke upphäva den lagliga verkan utaf detsamma. Hvad för öfrigt rättsprinciper angår, tror jag verkligen, att vi icke hafva så stora skäl att sätta vårt fädernesland under andra länder, ty, så vidt jag vet, ega rättsprinciper och rättsfrågor lika god klang i Sverige som på andra ställen. Det är sannt, att i våra lagar och författningar ändringar i många hänseenden kunna vara önskvärda, men hvad som är ännu önskvärdare är, att dessa ändringar försiggå på laglig väg.

Hvad nu angår Utskottets, af talaren klandrade afstyrkande af motionen om upphörande af jus patronatus, så frågas, hvad innehåller väl den

motion, rörande hvilken Lag-Utskottet här afgifvit Utlåtande? Jo, att Riksdagen måtte ingå med en underdånig anhållan till Kongl. Maj:t, att han ville föranstalta en utredning, på hvad sätt patronatsrätten möjligen skulle kunna afskaffas. Det var *detta*, hvaröfver Utskottet hade att afgifva Utlåtande, och vid sådant förhållande torde Utskottets svar vara temligen väl på sin plats, då man erinrar om, att det icke är stort mer än 15 år sedan Riksdagen framställde till Kongl. Maj:t en likartad anhållan och på densamma erhöll det svar som Utskottet citerat. Att efter så kort tid Kongl. Maj:t skulle hittat på ett nytt medel i denna väg, ansåg Utskottet icke sannolikt och måste därför afstyrka den väckta motionen. Nu har den ärade talaren framställt ett annat förslag, i afseende å hvilket jag blott vill erinra, att det icke är vederbörligen motioneradt, och då jag gör *detta*, tror jag mig icke behöfva ingå i någon närmare analys utaf förslaget beskaffenhet. Jag kan dock icke underlåta att påminna derom, att för de transaktioner, hvarom den ärade talaren ordat, torde fordras begge parternas godkännande, emedan ett aftal, för att vara lagligt, skall vara fritt å båda sidor och icke blott å den ena.

Slutligen ber jag att få nämna, att denna fråga om patronatsrättens afskaffande är en af de frågor, som för närvarande äro under behandling utaf kyrkolagskomitéen, och då torde i detta förhållande ligga ett ytterligare skäl att afvakta tiden, för att se till om denna komité har något lämpligt eller afsevärdt förslag att framlägga i den riktning motionären angifvit. Jag tror därför att vi kunna lugna oss, åtminstone, till dess vi få se dess utlåtande i ämnet.

För min del yrkar jag bifall till Lag-Utskottets föreliggande hemställan.

Efter dessa yttranden bifölls Utskottets hemställan.

#### § 7.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets Utlåtande N:o 28, i anledning af väckt förslag om ändring i Kongl. förordningen angående ändring eller utrifning af vattenverk den 20 Januari 1824.

#### § 8.

Vid föredragning af Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af 14 § Riksdags-ordningen, uppstod öfverläggning, och yttrade:

Herr Uhr: Utskottet har här, att börja med, sagt, att tiden som förflutit efter införandet af vår nya Riksdags-ordning vore för kort, att man lämpligen skulle kunna göra någon förändring uti denna grundlag. För min del anser jag deremot, att, om man begått ett fel uti lagstiftningen, det är alldeles tydligt, att man bör desto förr desto heldre rätta och förbättra detsamma. Utskottet har vidare yttrat, att något sådant intresse för det allmännas angelägenheter hos de från politisk valrätt uteslutne icke

blifvit ådagalagdt, som kunde häntyda derpå, att något verkligt behof utaf en förändring i den riktning jag föreslagit hos dem förefinnes. Likwisst har vid flera förlidet år hållna folkmöten den åsigt blifvit uttalad, att census för valrätt och valbarhet till Andra Kammaren borde upphävas, så att, med iakttagande af vanliga allmänna vilkor, valrätt och valbarhet må tillkomma en hvar, som ej är i enskild mans, tjenst och bröd. Denna grundsats har gjort sig gällande vid folkmötena i Lennäs, Kurlanda, Wester Fernebo, Katrineholm, Ålsten, Åsta, Södertelje, Lindesberg och Arvika. Vid folkmötet i Warberg uttalades af de församlade den meningen, att för jordegare strecket skulle alldeles borttagas, samt hvad dem, hvilka beskattas för inkomst af kapital eller arbete, anginge, census för valrätt och valbarhet nedsätts från 800 till 400 R:dr. Vid folkmötet i Litslena var denna fråga äfven uppsatt på föredragningslistan, men hann icke att behandlas, utan blef endast bordlagd. Behovet af rösträttens utsträckning har jag sökt visa genom den tabell jag bifogat min motion. Sedan det blef bekant i orterna att jag ingifvit densamma, har jag från åtskilliga kommuner fått mig tillsända sammandrag af de der gällande kommunalröstlängder för år 1869. Af dessa uppgifter visar sig, att i Ringarums kommun antalet af de i kommunala angelägenheter röstberättigade personer utgjorde 462, af hvilka 259 egde och 253 saknade rösträtt vid riksdagsmannaval, i Gryts 291, af hvilka 151 med och 140 utan rösträtt vid dylika val; i Skellefteå stads- och landskommun 1,876 — 1,089 röstberättigade och 787 icke röstberättigade — i Glanshammars 188 — 125 som hade valrätt till Andra Kammaren och 63 som icke hade, — i Kihls 190, nemligen 181 rösträttsegande vid val af riksdagsman och 9 från valrätt utestängde. i Fryksände 630, hvaraf 420 öfver och 210 under strecket; i Lekvatnet 189, 90 valberättigade och 99 icke valberättigade; i Östmarks 502, 218 med rätt att välja till riksdagsman och 284 utan denna rätt; i Rinkarleby 75, 46 valberättigade och 29 icke valberättigade. Dessa uppgifter hafva lemnats, hvad den förstnämnde kommunen beträffar, af en f. d. riksdagsman, för de två följande af ordföränderne i deras kommunalnämnder, och för de öfriga af deras kommunalstämmo-ordförande. Jag har icke summerat dessa siffror, men utaf dem synes, att i de nu uppräknade kommunerna det är föga mer än hälften af deras i kommunalstämma röstegande medlemmar, som har rösträtt vid val af riksdagsman.

Angående det nuvarande stadgandet i den § af Riksdags-ordningen, i hvilken jag nu för andra gången sökt ändring och rättelse, tager jag mig friheten att nu, då vi ega lyckan att bland oss se närvarande några utaf de ledamöter i Konstitutions-Utskottet, som vid 1862—1863 årens riksdag reserverade sig mot det då af Regeringen framlagda förslaget till Riksdags-ordning, uppläsa följande yttrande ur de af dem afgifna reservationerna. En af dem säger: "Tvärtom skulle man kunna tro, att om alla förmögenhetsvilkor uteslutits och endast stadgats; att en hvar, som betalade bevilling, vore till denna Kammare valberättigad, så skulle de nu utestängda klasser, hvilka derigenom undfått politiska rättigheter, kunnat, åtminstone såvidt landet angår, bilda en helsosam motvigt mot dem, som nu komma att derstädes få ett alltför stort inflytande."

Några andra, af hvilka tvänne äro här tillstädes, yttra: "Utan tvifvel måste nemligen förslagens syftemål vara att å ena sidan bereda representationsrätt åt de hittills orepresenterade i så vidsträckt mån, som med Statens säkerhet kan vara förenligt, och att å andra sidan komma ifrån både stånd och klasser. Och likväl har man med det första penndraget ej mindre öfverkorsat representationsrätten för ett mycket stort antal hitintills representerade besutne hemmansegare å landet samt jord- och fastighetsegare med flera i städerna, än ock åtskiljt tvänne klasser, nemligen fastighetsegare och icke fastighetsegare, tilläggande den förra representationsrätt för ett *kapital*, som med allenast 200 R:dr R:mt öfverstiger den *ärliga inkomst*, som af den sednare erfordras. Allt detta oaktadt har man likväl, synnerligen vid antagandet af det omedelbara valsättet, gifvit så mycket på hand åt den demokrati man velat utesluta, att man på de införda censusbestämmelserna vore frestad tillämpa den bekanta Ehrensvärdiska frågan: Kolonner! Hvad gören I här?"

Men om sålunda penningstrecket för det närvarande innebär sina motsägelser, så pekar det äfven på vådor för framtiden. Godtycklighetens princip är ett svagt värn för en representations bestånd; och 1,000 R:dr fastighetsvärde eller 800 R:dr ärlig inkomst såsom vilkor för valrätt och valbarhet är ingenting annat än godtycke." Den saknar all inre styrka och skall derföre stå i grundlagen såsom en utmaning till de uteslutna demokratiska elementen, att försöka dess utplånande. När stormen emot den på sådan grund uppförda byggnaden begynner — och den kan icke länge uteblifva — då faller den, ty den var byggd på sanden; och, mine Herrar, det visar sig, att den befarade stormlöpningen icke låtit så länge vänta på sig; min nu för andra gången återkommande motion är ett uttryck af densamma.

Utaf de uppgifter jag nyss tagit mig friheten uppläsa om förhållandet emellan den kommunala och politiska rösträtten inom flera olika kommuner synes, att det icke blott är tiotal, utan hundra-, ja tusental af de i kommunens angelägenheter röstberättigade, som sakna all politisk rösträtt. Utskottet säger, att samma skäl Utskottet i fjor framlade för afslag å min då väckta motion jemväl ega full tillämplighet på det förslag jag nu afgifvit, och att "såsom en ytterligare brist hos detta får anses, att den politiska valrätten komme att hvila uteslutande på ett stadgande i kommunallag, och derigenom utsättes för möjligheten att förändras genom en Riksdags af Konungen sanktionerade beslut." Jag har dock uti motionen sagt, att äfven jag anser det för olämpligt, att grundlagen skulle förblifva beroende af kommunallagen, och i den motion jag i fjor väckte framställde jag ock ett förslag till undvikande af denna olägenhet, men det stack Utskottet i näsan som en syl, och Utskottet förkastade detsamma helt och hållet. Jag har derföre i det nu framställda förslaget rättat mig efter Utskottets då uttryckta mening och efter de anmärkningar, som här i Kammaren gjordes emot motionen. Detaljbestämmelserna har jag anhållit, att Utskottet sjelf skulle utarbета, i händelse Utskottet icke funne sig vid att grundlagen fortfarande vore beroende af kommunallagen, och derföre endast i allmänhet yrkat valrättens utsträckande till alla i kommunens angelägenheter röstberättigade. Då Utskottet emellertid icke funnit för godt

att fästa något afseende vid denna min önskan, så får jag nu vördsamt hemställa, om icke Kammaren skulle vilja återförvisa Utlåtandet till Utskottet, på det Utskottet derigenom måtte komma i tillfälle att se till, om det icke står i dess förmåga att uppgöra ett förslag, hvarigenom nämnda olägenhet bättre kunde undvikas, än som, enligt Utskottets förmenande, skett i den af mig i fjor väckta motionen.

Jag anhåller om återremiss af Betänkandet.

Herr Forsbeck: Hvar och en, som intresserar sig för den allmänna medborgerliga andan bland vårt folk, erkänner visserligen riktigheten af den motion Herr Uhr framlagt. Men jag ber att få trösta motionären dermed, att om han vid denna riksdag icke kan vinna framgång åt sitt förslag, så är det dock blott en tidsfråga, huruvida den äsigt, han i detsamma velat uttrycka, skall vinna erkännande. Ty förr eller sednare skall nog den delen af det Svenska folket, som nu står under det s. k. strecket, flyttas upp deröfver. Det kan icke vara det Svenska folkets mening att fortfarande utesluta hälften af sin besutna allmoge från rättigheten att deltaga i riksdagsmannaval, helst som före det nya statskicket införande denna allmoge var berättigad att välja representanter i den Svenska riksförsamlingen. Frågan är således endast, när reformen skall genomdrivas.

I olikhet med motionären vill jag dock icke utsträcka rösträtten ända derhän, att hvar och en, som deltagar i afgörandet af kommunens angelägenheter, också skall få rösta vid val af riksdagsman, ty grundlagen göres då beroende af kommunallagen, hvilket Utskottet också i sin motivering riktigt anfört såsom ett skäl för dess afstyrkande af motionen. Men deremot anser jag, att hvar och en, som betalar skatt efter andra och tredje artikeln bevillningsstadgan, bör få deltaga i värden om Statens allmänna angelägenheter.

Ehuru motionen i sitt närvarande skick således efter min mening ej kan föranleda till någon åtgärd från Riksdagens sida, skulle jag dock hafva önskat, att Utskottet bättre iakttagit den fingervisning motionären genom sitt förslag nu gifvit detsamma.

Herr Lars Ersson: Jag har begärt ordet för att instämma i Herr Uhrs motion, och vill blott tillägga några få ord. Jag bevistade för en liten tid sedan arbetaröreningens högtidsdag här i Stockholm och fick då veta, att de flesta af föreningens då närvarande medlemmar icke hade 800 R:drs inkomst och således, i följd af stadgandet i 14 § Regeringsformen, icke egde rösträtt vid val af riksdagsman. Jag tänkte då för mig sjelf: skola dessa städade och intelligenta personer vara uteslutna från denna rätt, deröfver att de icke äro så förmögne att de skatta för 800 R:dr! Jag ansåg detta för orättvist. Samma förhållande eger rum i landsorterna. Jag har här i min hand ett sammandrag af 1869 års röstlängder för den kommun jag tillhör och angränsande kommuner, upprättadt af kommunalstyrelserna derstädes. I den kommun, der jag är bosatt, uppgår antalet af de vid kommunalstämman röstberättigade personerna till 485, men af dem ega endast 348 rösträtt vid val af riksdagsman. Hvad hafva nu dessa 137 gjort, efter som de icke få deltaga i rikets an-



gelägenheter? De bestå nära nog uteslutande af handtverkare, som sjelfva föda sig och som besitta en viss bildning, större kauske till och med än någonsin hemmansegarne göra. Men de hafva icke så stora inkomster som 800 R:dr om året, och det är därför som de äro uteslutne från all politisk rösträtt. Man säger i allmänhet, att då de mindre förmögne icke bidraga så mycket till Statens utgifter som de förmögnare, så böra de icke få deltaga i riksdagsmannaval. Men om det skulle blifva allvar med frågan om den allmänna värneplikten, om skyldigheten att med lif och blod försvara sitt fädernesland, då gillar man nog per-capita-principen, då har millionären ej mer än tvänne armar han heller att erbjuda till dess försvar, då får den fattige kauske försvara både sig sjelf och den rike, då får han nog deltaga i den aldra viktigaste af de statsborgerliga pligterna.

Jag har här flera uppgifter, som visa en ännu mera i ögonen fallande orättvisa än den, hvarpå jag nyss anförde exempel, af det nuvarande stadgandet i 14 § Riksdagsordningen. I Flens socken t. ex., en liten kommun, är antalet af de vid kommunalstämman röstberättigade 48, men antalet af dem som få välja till riksdagsmän endast 12, således endast en fjerdedel utaf de förra. Liknande förhållande eger rum i Lilla Mellösa, der öfver hälften af dem som hafva röst i kommunens angelägenheter äro utestängde från rättigheten att deltaga i riksdagsmannaval. Antalet af de förra utgör nemligen 198, af de sednare endast 89.

Jag har nu med några exempel sökt visa, hvarthän orättvisan uti det nuvarande stadgandet om census för valrätt leder. Det tyckes samerligen ej vara obilligt eller för tidigt att rätta denna orättvisa, att låta alla dem som hafva ett ord med i laget i fråga om kommunens angelägenheter äfven få hafva det då det gäller Statens. Jag yrkar bifall till motionen, men vill ej heller motsätta mig en återremiss af Utlåtandet, i fall motionären anser sig derigenom kunna vinna något.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag instämmer i motionärens yrkande om återremiss. Som jag hade råkat glömma, att Konstitutions-Utskottet vid sistlidne riksdag haft till behandling och ytterst knapphändigt affärdad en motion i samma syfte som den nu afstyrkta, hade jag väntat att i Utskottets Utlåtande finna en verklig utredning af ämnet, dels ock i allmänhet därför att väl detta är hela utskotts-inrättningens mening och ändamål, att Kamrarne i Utskottets Utlåtanden skola finna en god grundval och ledning för sina öfverläggningar och beslut, dels och särskildt därför att Konstitutions-Utskottet erkänner den förevarande frågans stora vikt. Men kan väl någon säga, att en utredning är lemnad i detta Utlåtande?

Utskottet finner den föreslagna förändringen alltför "genomgripande" med hänsyn till den korta tid Riksdagsordningen egt beständ. Men om man besinnar, att den förändring i de ekonomiska förhållandena, som egt rum sedan 1863, då representationsförslaget framlades, medfört, att en census, som då möjligen kunde finnas billig, nu ej längre är det, så bör man medgifva, att åtminstone en nedsättning af census nu är påkallad, och att en sådan nedsättning alls icke behöfver åstadkomma någon "genomgri-

ände“ rubbning i grundlagen, utan tvärtom är egnad att återföra dess valrättsbestämmelser och deras verkningar till öfverensstämmelse med hvad Riksdagsordningens författare hade i sigte och ansåg efter våra förhållanden lämpligt. Utskottet anför vidare, att de från politisk valrätt uteslutne ej ådagalagt något sådant “intresse för det allmännas angelägenheter”, som kunde visa behovet af valrättens utsträckning. Om åtminstone ett prof på sådant intresse, mer än uppvägende det som lägges i dagen af en stor del politiskt berättigade, ber jag att få erinra: i och genom skarpskytterörelsen har vårt lands arbetarebefolkning visat ett kraftigt intresse för det, hvarförutan vi i framtiden ej alls skola ega några “allmänna angelägenheter” att, såsom ett fritt folk, besluta öfver, nemligen vårt nationela sjelfbestånd. Ytterligare förklarar Utskottet, att motionärens förslag skulle leda till verkningar, motsatta dem han åsyftat. Detta orakelspråk innehåller ingen utredning.

Deremot har Utskottet ej värdigats fästa den ringaste uppmärksamhet vid motionärens bemödande denna gång, att genom uppgifter från en domsaga visa, hvilka verkningarne af rösträttens utsträckning, på sätt han föreslagit, skulle blifva. Då Konstitutions-Utskottet i fjor fann ett hufvudskäl till afstyrkande af motionärens förslag uti just bristen på sådana uppgifter, hvaraf man kunde sluta till “behovet och de sannolika följderna” af förändringen, men de uppgifter af detta slag, som i år af motionären meddelats, af Utskottet lemnats utan allt afseende, så förefaller det, som hade det i Utskottet mindre varit fråga om, *hvarför* förslaget skall afslås, än på förhand gifvet att så skall ske.

Ett i min tanke i hög grad bevekande skäl för en förändring är den orättvisa, som vid den nya Riksdagsordningens antagande begicks, då en mängd dittills valberättigade beröfvades en valrätt, som de icke förverkat. Under debatten öfver detta ämne i denna Kammare förledet år uppgaf en talare, att inom hans kommun — om jag minnes rätt — ej mindre än sjutiofyra jordegare genom den nya Riksdagsordningens censusbestämmelser mistat den rösträtt, de förut egde vid val till Bondeståndet. Och nyss hörde vi ju en talare påstå, att hälften af landets besutna allmoge förlorat sin politiska valrätt! Jag vågar hvarken bekräfta eller förneka riktigheten af denna sista uppgift, men jag antager, att talaren, som bör känna förhållandena på landsbygden, ej gripit den ur luften. Är icke detta en grof orättvisa och kan det vara för tidigt att godtgöra den? Jag vill erinra om ett föredöme från ett land, som gerna åberopas i fråga om alla slags politiska inrättningar och samhällsreformer. När 1832 års engelska reformakt utsträckte valrätten i grefskapen, men band den vid en census, som skulle uteslutit ett antal ditintills valberättigade småjordegare, de s. k. 40 shilling freeholders, bestämdes, att dessa för sin lifstid skulle behålla sin valrätt, och att först efter dem 10-pund-sterling-census skulle utgöra vilkor för valrätt på grund af innehafvande freehold. Äfven i städerna fingo, oberoende af den census som stadgades, de freemen, hvilkas valrätt var af äldre datum än I Mars 1832, behålla den. — Mig synes, att tanken på de många, som utan något sitt förvällande förlorat sin politiska valrätt, bort kunna förmå Utskottet till en annan behandling af ärendet, än dess föreliggande Betänkande utvisar. Jag yrkar återremiss.

Herr Mankell: Jag har begärt ordet för att instänma i motiönärens yrkande angående den politiska rösträttens utvidgande. Säsom bidrag till diskussionen, vill jag tillåta mig anföra några siffror, som här ännu icke blifvit uppgifna. I Stockholms kommun uppgår antalet af de i kommunens angelägenheter röstberättigade medlemmar till 26,665. Af dessa äga endast 9,915 rösträtt vid riksdagsmannaval. I hufvudstaden äro således icke mindre än 16,750 personer, eller 63 procent utaf dem, som innehafva kommunalrösträtt, beröfvade den politiska rösträtten.

Jag har äfven försökt att få reda på statistiska siffror, som kunde utvisa förhållandet i hela riket mellan de politiskt röstberättigade och dem, som för närvarande äro utestängda från allt deltagande i Statens angelägenheter. Tyvärr står dock vår officiella statistik ännu på så klena fötter, att jag oakadt alla bemödanden i detta afseende icke lyckats komma till något ens närmelsevis riktigt resultat. Jag har derföre måst gå så långt tillbaka i tiden, som till de uppgifter, hvilka lemnats till 1845 års representationskomité. Tidpunkten är visserligen långt aflägsen, men det relativa förhållandet mellan de då politiskt röstberättigade och icke röstberättigade torde dock nu vara ungefärligen detsamma, som det då var. Det visar sig då att, under det antagande att samma vilkor för valrätt vid riksdagsmannaval då varit stadgade, som de hvilka nu äro föreskrifna på landsbygden, 116,567 personer af 209,692 då varit beröfvade politisk rösträtt, emedan värdet af deras egande fastigheter understeg 1,000 R:dr R:ant. Intager man uti beräkningen arrendatorer utaf fastigheter under 6,000 R:dr taxeringsvärde, så synes att tillsammans 163,045 personer utaf 259,643, eller ungefärligen två tredjedelar, sakna den politiska rösträtten — samma förhållande som det, hvilket eger rum i hufvudstaden. Under dem står dessutom det stora samhällslager, som hvarken då (1845) eller nu kunnat göra anspråk på en sådan rättighet. Det synes derföre nästan som om verkliga de nio tiondedelarne af nationen skulle sakna politisk rösträtt.

Märkvärdigt måste i sanning förefalla att man här i Sverige, ett land som man älskar att kalla för frihetens urgamla stamort på jorden och med hvars folkbildning man skryter inför utländingen, icke förs gå så långt som man gjort i grannländerna. I Sverige har dock under flera århundraden funnits ett bondestånd, som deltagit i landets styrelse. I Norge, som ända till 1814 varit underkastadt ett enväldigt styrelsesätt, der lyckades dock försöket att öfvergå från absolutism till sjelfstyrelse, och landet har nu under 56 års tid obehindradt utvecklats sig i alla riktningar. I Danmark existerade enväldet ända till år 1848. Det danska folket fick då en så utsträckt valrätt, att man här i Sverige nästan fasar derföre, och Danmark har dock sedan den tiden lugnt och fredligt gått framåt i alla afseenden, utan att några omstörtningar försports. Hvarje person är der valberättigad och valbar vid riksdagsmannaval, som fyllt 30 år, är välfrejdad, har infödingsrätt, så vida han icke står i privat tjänst och saknar eget hushåll, så vida han icke har eller haft understöd af allmänna fattigvården, hvilket antingen icke är betaldt eller eftergifvet, och så vida han icke står under konkurs. Den politiska rösträtten är således der så utsträckt, som man kan önska sig, men några vådor af denna frihet hafva icke afhörts. Här i Sverige anser man deremot all utsträck-

ning af den politiska valrätten utomordentligt farlig, och det kommer tyvärr nog att dröja länge, innan man hos oss i detta afseende hinner så långt som man gjort i Danmark, åtminstone så länge som de klasser, hvilka nu ega denna rätt, egoistiskt förhålla de lägre samhällslagren densamma.

Jag instämmer med motionären och anhåller, då han yrkat återremiss af betänkandet, i likhet med honom att Kammaren ville åter hänvisa det till Utskottet.

Herr Ola Jönsson: Jag inskränker mig till att på grund af de utaf föregående talare anförda skäl förena mig i yrkandet om återremiss.

Herr Dahm: Då striden om representationsförändringen för icke längre tid sedan utkämpats, än att vi alla mycket väl minnas, hvad som då skedde, vill jag blott i förbigående erinra derom, att man då vid uppgörande af vallagen icke blott tog hänsyn till hvad som var rätt och principenligt, utan äfven tog i betraktande hvad som enligt statistiska beräkningar kunde finnas lämpligast med afseende på för handen varande sociala förhållanden. När man å ena sidan talade om personlighetsprincipen, klassvalsprincipen och Gud vet hvad de heta alla dessa principer, och i dessa principers namn yrkade på rättvisa, så uraktlät man icke å andra sidan att med tillämpning af principerna göra upp vida mera omfattande och upplysande statistiska beräkningar, än dem, som i dag af Herrar talare blifvit framlagda, för att utröna, huru det nya man ville införa skulle taga sig ut i jemförelse med det gamla man egde förut. Man hade redan då temligen reda på, huru många utaf dem, som hittills icke haft någon valrätt, skulle erhålla en sådan, och huru många förut valberättigade möjligen skulle från valrätt uteslutas. Man framgick i denna fråga med öppna ögon, och man antog den nya vallagen, icke derföre att den var den mest principenliga och rättvisaste man kunde tänka sig, utan derföre att den var den enda möjliga, och derföre att den undanröjde den förra författningens mest öfverklagade brister. Man hade sett och hört sig mätt på frukterna af denna teoretiska vishet, som försett Europa och Amerika under innevarande århundrade med dessa s. k. principenliga författningar och vallagar, hvilka nätt och jemt haft så långt lif, att de hunnit visa sig fullkomligt obrukbara och under mycket väsen och stora skakningar gå till hvila. Man teoretiserade derföre ej allt för mycket. Man bröt ej heller helt och hållet med det förflutna. Man bibehöll så många gamla valmän som möjligt och förstärkte sig blott med sådana krafter som man ej kunde undvara. Men — frågar man — var man då särdeles praktisk? Jag besvarar denna fråga med en annan: är vår närvarande vallag så dålig och har den uppvisat så underhaltiga resultat? Den må hafva sina fel, men för att kunna bedöma frukterna utaf det arbete den uträttat, fordras att se dem på ett längre afstånd i tiden, och först när detta är uppnådt, så att de vilseledande detaljerna blifvit osynliga och endast de stora grupperna qvarstå öfverskådliga, kan man vara berättigad att fälla ett afgörande omdöme. Det är ju icke möjligt ens att bedöma en af rent mekaniska krafter drifven maskin, när den blott arbetat en kortare tid; ännu omöjligare måste det väl vara att bedöma, huru moraliska krafter

arbete, om man icke en längre tid fått åse detta arbete, ty det är klart att ett moget och noggrant omdöme först då kan fällas, när man varit i tillfälle att se förhållandena, icke blott i dess enskildheter, utan i det stora hela, icke blott i afklippta särskilda tidsmoment, utan i en längre sammanhängande tidsföljd, med ett ord ur en mera omfattande och allsidig synpunkt.

Motionären åter, liksom alla de, hvilka här förordat hans motion, hafva alideles förbigått detta; de hafva icke tagit i skärskådande, huru denna vallag arbetat, eller de frukter som ur densamma framgått, utan det enda, hvartill de synas hafva tagit hänsyn, är det missnöje, som, enligt deras förmenande, skulle vara rådande i landet. Det är på detta förmenta missnöje hos personer, som stå under strecket, hvarpå motionären grundat sin motion; ty — säger han — ett sådant missnöje finnes och därför måste det undanrödjas. Men, mine Herrar, skulle vi undanrödja alla de förhållanden, som kunna gifva anledning till missnöje, eller med hvilka människorna verkligen äro missnöjda, så skulle vi få stryka bort allt människoverk på jorden, både synligt och osynligt, och icke så litet annat dertill, och vi skulle knappt få behålla någonting kvar af det bestående; ty den hvardagligaste erfarenhet lärer ju att intet är så fullkomligt, att det icke kan föranleda missnöje. Detta kan således icke vara något hållbart skäl för denna eller andra lagförändringar. Men en annan fråga är den: männe detta missnöje verkligen är så stort? Motionären har sagt, att detsamma har uttalat sig på åtskilliga folkmöten, och det är santt att så varit förhållandet; men jag vågar påstå att detta missnöje uttalat sig der, icke derföre att det är rådande i så särdeles stor skala, utan derföre att det genom konstgjorda medel varit upparbetadt och frandrifvet utaf "sällskapet för allmänt missnöjes spridande". Detta tal må låta hårdt, men jag vill fråga de Herrar, som varit i tillfälle se, huru dessa folkmöten tillkommit och huru förekommande frågor der behandlats, om det icke förty är till alla delar saunt.

Man har talat om, att företrädesvis här i Sverige alltid skulle yppa sig ett häftigt motstånd emot hvarje framåtgående i demokratisk riktning. Vårt verkligt fria samhällsskick är likväl en lysande vederläggning af detta påstående, och jag tillåter mig erinra derom, att ett dylikt motstånd finnes äfven i andra länder. Exempelvis kan jag nämna, att för närvarande i Frankrike pågår en strid, huruvida vissa reformers införande bör göras beroende af allmän folkomröstning, eller icke; och hvilka äro väl de, som bestrida detta rent demokratiska förfaringssätt? Männe det är de konservativa, orleanisterne, imperialisterne, eller några på samma sida som dessa? Nej, det är de verkligt liberala, det är den yttersta venstern, som sätter sig emot denna åtgärd; och hvarföre? Jo, derföre att verkliga statsmän, så inom som utom Frankrike, vare sig de kallas liberala eller konservativa, frukta någonting, som kallas den allmänna okunnigheten, det bristande intresset, den ekonomiska osjelfständigheten. Det är detta man fruktar, emedan det visat sig innebära despotism, och leda till despotism. Man bestrider icke, att mycket af det föreslagna från individens synpunkt betraktadt vore rätt, men man förbiser icke heller, att det finnes äfven en annan rätt än den enskildes, nemligen samhällets; och samhällets rätt att blifva väl representeradt och att genom representationen

erhålla goda och nyttiga lagar måste vara mäktigare och heligare än den enskildes att deltaga i ett val och sålunda blifva representerad uti samhället. Det är dessa båda stora rättigheter — samhällets och den enskildes — som vid stiftandet af användbara vallagar måste komma i konflikt med hvarandra, och det är derföre man har satt dit det der strecket. Detta "streck" innebär onekligen en begränsning af mången enskilds rätt till samhällets fördel och är såsom sådant anstötligt för mången. Men blir det väl mycket bättre, om detta streck flyttas ett stycke längre ned? Tror motionären icke, att nedanför hans, så att säga, *kommunala* streck ett missnöje skulle skapas, och att detta missnöje skulle en annan gång gifva anledning till en ny motion om borttagande utaf alla gränser i detta afseende? Och finnes det väl någon, som är så ostörd af historiens praktiska lärdomar, att ett sådant borttagande skulle gagna den sanna friheten?

Jag vet väl, att man anmärker emot hvad jag här yttrat, att osjälfständighet, och okunnighet och bristande intresse äfven finnas öfver strecket, så väl som under detsamma, och jag förnekar icke detta; men att de finnas mindre allmänt öfver än under strecket, det vågar jag bestämt påstå. Då jag säger detta, anhåller jag att icke blifva betraktad såsom någon fiende till personlighetens rätt; tvärtom, jag aktar den borgerliga friheten och människorätten — och jag yrkar på att blifva trodd i detta mitt uttalande — lika mycket som någon annan, men jag anser, att man icke ensidigt får taga hänsyn till hvad som vid en hastig granskning förefaller rätt och principenligt, utan äfven måste se på alla befintliga förhållanden och lagstifta så, att de, som erhålla en rättighet, i allmänhet och ega förmåga att uppfylla med rättigheten förknippade skyldigheter. Rösträtten må gerna utsträckas, men endast under det vilkor, att alla de, till hvilka den skall utsträckas, göras lämpliga att deltaga i arbetet för det allmännas fullkomning. Och detta åter kan icke ske på annat sätt, än genom befordrande utaf den allmänna folkupplysningen, hvadan således de, som arbeta för rösträttens utsträckning, göra bäst uti att arbeta för en stigande bildning hos folket — och en sådan bildning, som icke utgör endast en tom bokstafskunskap, utan en klar och lefvande insigt i alla samhällslifvets förhållanden, och som befriar den stora massan från att vara en ofri kastboll för hvarje pratsam folkledare, som behagar stiga upp och hålla tal på ett folkmöte.

En ärad talare yttrade för några ögonblick sedan, att den census, som 1863 föreslogs till antagande, genom förändrade ekonomiska förhållanden blifvit alltför obillig och derföre borde återbringas till hvad man med densamma då syftade att åstadkomma. Denna anmärkning må vara riktig — och jag tror att denna sak nu ställer sig något annorlunda än 1863 — men jag har för mig alldeles klart och tydligt att, om landet kommer i bättre omständigheter, hvilket jag vill hoppas ej skall dröja allt för länge, så skola alla åter bringas uti samma och måhända vida bättre ställning. Och kan man verkligen på fullt allvar yrka, att våra grundlagar böra ändras i mån utaf stigande eller fallande förmögenhet hos folket? Huru ofta skulle vi då icke få företaga grundlagsförändringar, och skulle vi ens, när trenne år åtgå innan en sådan förändring kan blifva verksam, kunna hinna att i lagstiftningen följa med skiftnin-

garne i förmögenhetens stigande eller fallande? Denna anmärkning är således i sjelfva verket ohållbar.

Man har äfven mot den nuvarande vallagen invänt, att hälften utaf dem, som förut voro röstberättigade vid riksdagsmannaval, för närvarande skulle vara derifrån uteslutne. Jag kan icke kontrollera denna otroliga siffra; men jag måste dock påminna derom, att man här vid lag icke får förbise, att man under den gamla ståndstiden inom tredje och fjerde ståndet valde riksdagsman efter graderad röstkala, hvarigenom osjelfständighetens inflytande blef nästan omärkligt. Sådant är dock icke nu förhållandet.

Här har äfven yttrats, att vi borde följa de principer, som tillämpats i England. Ja, mine Herrar, det är jag med om, ty gjorde vi det, så skulle vi icke vara så teoretiska, att vi oafmåtligen blott talade om den nakna menniskorätten; ty om jag har läst Englands historia rätt, hafva Engelmännen haft till princip att vid förändringar af sin konstitution icke anstränga sig mera än hvad som nätt och jemnt varit nödvändigt, för att åstadkomma den effekt, som för tillfället varit behöflig, eller för att undanröjda väsendtliga olägenheter. Det finnes, så vidt jag vet, icke något land i Europa, der man så litet som i England i sin lagstiftning följt blott och bart teorierna och tillämpat endast s. k. rena principer, och der man fästat så stort afseende vid förut bestående förhållanden.

Jag går nu till den så mycket omtalade tabellen, som åtföljer Herr Uhrs motion, och till hvilken man nu under diskussionen lagt ytterligare illustrationer genom anförande af en mängd siffror, för att visa de nuvarande orimligheterna. Jag må bekänna, att mig förekommer Herr Uhrs tabell upplysande nog, men i en alldeles motsatt riktning. Det är icke svårt att komma upp till höga siffror, då man vill beräkna antalet af dem, som äro uteslutna från riksdagsmannaval, när man t. ex., såsom Herr Uhr, dit räknar 20 personer, som äro beröfvade valrätt, derföre att de ej äro skrifna i församlingen; 16 kvinnor, hvilka naturligtvis såsom kvinnor sakna valrätt — det har dock icke, såvidt jag vet, varit frågan om att tilldela kvinnan en sådan rätt — och 51 personer som upphört att vara jordegare sedan längden upprättades. Ty icke kan man väl rättvisligen säga, att dessa personers uteslutande från valrätt har sin grund uti en orättvis lagstiftning, då det är fullkomligt beroende af tillfälliga omständigheter. — Slutligen säger motionären, att 323 arrendatorer sakna denna politiska rätt, emedan deras arrenden antingen äro slutna på för kort tid eller den arrenderade lägenheten af för litet värde, och han tror väl sig dermed hafva spelat ut en riktigt hög trumf. För min del tror jag, att den trumfen sätter sig på Konstitutions-Utskottets hand; ty om man ville lemna rösträtt åt dessa smärre arrendatorer, hvem vore det väl, hvars makt derigenom skulle förstärkas, om icke jordegarens, till hvilken de ofta stå i ett så beroende förhållande, att de äro mindre sjelfständiga än tjenstehjonet. Och den lagstiftning, som gör den ekonomiskt beroende till politiskt sjelfständig, har verkat i plutokratiens och icke demokratiens intresse.

Jag tror mig nu hafva sagt det hufvudsakligaste af hvad som här vid lag behöfver sägas och måhända alltför mycket, hvadan jag slutar

med att helt enkelt yrka bifall till Konstitutions-Utskottets förevarande hemställan.

Herr Nordenskiöld: Jag har begärt ordet endast för att förklara, att jag för min del instämmer i motionärens yrkande om återremiss, och detta gör jag så mycket heldre som jag finner det sätt, hvarpå Utskottet behandlat denna viktiga fråga, högst anmärkningsvärdt. Utskottet afstyrker helt knapphändigt och utan någon närmare motivering motionen, oakadt densamma väl kunde vara värd en närmare ompröfning, då det gäller att öka de politiskt röstberättigades antal till inmot en tredjedel; och bland dessa, hvilkas politiska rättigheter sålunda äro ifrågasatta att utvidgas, befinna sig icke proletärer och annat löst folk, utan motionens afsigt är att ytterligare rekrytera valmännens antal från en redan förut bepröfvad valkorporation, hvars samtliga ledamöter redan bevisat, att man utan våda kunnat tillåta dem deltaga i den kommunala rösträtten. För frågans närmare utredning yrkar jag sålunda återremiss af det föredragna Utlåtandet.

Herr Ola Jönsson: Den ärade ledamot af Konstitutions-Utskottet, hvilken näst före den siste talaren hade ordet, erkände visserligen, att man borde söka undanröja alla anledningar till missnöje, så framt nemligen klagomålen öfver det bestående voro befogade och fullt berättigade; men han antydde derjemte, att något missnöje öfver grundlagens stadgande i afseende å valrätt till Andra Kammaren icke förekommit annat än på några folkmöten i laudsorten. Jag vågar dock tro, att den ärade talaren ganska litet känner till, huru vid dessa folkmöten tillgått, ty eljest skulle han icke, såsom nu skett, sökt förlöjligen och nästan håna dessa möten af medborgare, hvilka, på samma gång de i.k.kttagit alla laga stadganden för ordningens upprätthållande, samlats och diskuterat viktiga samhällsfrågor och dervid, om de än visat sig okunniga, likväl ådagalagt ett så stort intresse för fäderneslandets utveckling i olika riktningar, att de väl derföre, i stället för hån och åtlöje, gjort sig förtjenta af fosterlandsvännens aktning och deltagande. Vidare påstår samma talare sig erkänna den allmänna menniskorätten. Huru stämmer väl denna rätt tillsammans med det stadgande i grundlagen, som lemnuar en stor del af Svenska folket utan alla politiska rättigheter. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att en person, som nu står under strecket, likväl ofta lemnuar lika stora skattebidrag till Staten, som många af dem som redan äro valberättigade. Det är väl sannt, att dessa skatter icke direkt utbetalas till Staten, men deremot indirekt och såsom konsumtionsskatter utgöra de icke valberättigade kanske ännu större skatter än de som redan hafva valrätt. Jag vill härvid endast erinra, hurusom bränvinsskatten, hvilken utgår till ett belopp af omkring 10,000,000 R:dr, till minst lika stor del utgöres af dem som stå under strecket, enär dessa äro till antalet öfvervägande, och enär denna skatt drabbar lika mycket alla dem som konsumera denna vara. På enahanda sätt förhåller sig äfven med tullinkomsterna, som belöpa sig till 15,000,000 R:dr. Äfven här vid lag drabbas de minst bemedlade af en jämförelsevis högre beskattning än de förmögnare



mögnare samhällsklasserna. Förutom kaffe och socker, hvilka varor nu tyvärr i lika stora quantiteter konsumeras af både fattiga och rika, må jag endast som exempel nämna, att om en mindre bemedlad köper utländskt kläde till en rock, får han derigenom mera bidraga till tullinkomsterna, emedan för detta kläde såsom gröfre och således tyngre erlägges högre tullafgift än för ett finare, som nyttjas af den mera bemedlade. Måne det icke vid sådant förhållande vore rättvist att någon smula äfven öka dessa de mindre bemedlade samhällsklassernas politiska rättigheter och låta dem deltaga i riksdagsmannaval och bestämmandet öfver dessa medels användande.

Samme talare har äfven sagt, att en dylik utvidgning af politiska rättigheter i Frankrike bestrides just af det liberala partiet. Må så vara, men hvad är väl orsaken dertill? Jo, just den, att såvida tidningarnes uppgifter äro sanna, den Franska regeringen och embetsmännen locka och tubba de minst sjelfständiga att afgifva sina röster till förmån för regeringens intressen och syften. Här i Sverige deremot är jag fullkomligt öfvertygad, att Regeringen icke skulle kunna tillåta sig ett dylikt oskick, hvarför ock af denna anledning intet skäl förefinnes att förvägra rösträtt åt en del af dem, som hittills äro derifrån uteslutne. Den ärade talaren nämnde äfven något derom, hurusom man i England icke funnit sig föranlåten att vid de politiska reformerna derstädes gå längre, än hvad som ansetts nödvändigt för att åstadkomma full effekt för tillfället. Jag tror dock, att man i England med dess lefvande politiska anda, som öppet uttalar sig på dess folkmöten, som bevistas af många tusentals medborgare, snart skall nödgas gå längre i reformarbetet, än hvad som kan anses nödvändigt att blott för tillfället åstadkomma tillbörlig effekt.

Med den kännedom jag eger om förhållandena i allmänhet, tror jag det vara både billigt, rättvist och fördelaktigt, om den af motionären föreslagna utsträckningen i valrätten blefve upphöjd till grundlag, hvarföre jag yrkar, att det föreliggande utlåtandet måtte återremitteras, på det Utskottet må blifva i tillfälle att ånyo taga ärendet i ompröfning och inkomma med ett mera motiveradt utlåtande i ämnet.

Herr Östman: Jag är helt och hållet förekommen af den ärade motionären, hvarföre jag ock i likhet med honom påyrkar frågans återremitterande, på det att Utskottet med mera urskiljning och omsorg än nu varit förhållandet må ånyo upptaga och behandla detta viktiga ämne.

Herr Uhr: Jag har ånyo begärt ordet med anledning af Herr Dalms yttrande, att han visserligen ansåg, att i en icke så aflägsen framtid den nuvarande valcensus borde och kunde borttagas samt följaktligen valrätten utsträckas äfven till dem som nu befinna sig under det s. k. strecket; men dessförinnan, sade han, borde dessa göras skickligare till att kunna använda en sådan utvidgad politisk rättighet. För min del kan jag dock ej finna, huru detta skall tillgå, emär ju nästan lika rycken brist och oförmåga finnes hos dem som äro *öfver* som *under* detta s. k. streck. Skall man väl då vänta med denna reform, till dess alla blifva lika rika och förmögna och till dess en socialistisk egendoms-gemenskap in-

träder? Jag fruktar att dylika argumenter endast framhållas för att söka undanflykter, likasom äfven Utskottets hela Utlåtande synes gå derpå ut att vinna tid och uppskof med reformens genomförande. Vidare har samme talare äfven vänt sig mot uppgifterna i den tabell jag bifogat till min motion samt påstått, att dessa uppgifter vore af föga betydelse för det ifrågavarande ämnets utredning. Jag har dock, som jag hoppas, i denna tabell tydligt ådagalagt, att inom mitt komitentskap valrätt saknas af ända till 55 egare af i mantal satt jord, emedan värdet ej uppgår till 1,000 R:dr, äfvensom att dylik valrätt blifvit fränkänd 51 andra personer, derföre att egendomen efter mantalslängdens upprättande ombytt egare, och detta har drabbat icke blott mindre jordegare utan äfven större possessionater; och det mest anmärkningsvärda förhållandet är att ända till 323 arrendatorer gått förlustige denna valrätt, emedan arrendetiden ej är minst 5 år eller taxeringsvärdet ej uppgått till 6,000 R:dr. Men härtill kommer ytterligare, att äfven egarne till alla dessa 323 hemman, lika väl som arrendatorerna, sakna valrätt till riksdagsmannaval, emedan, enligt kommunallagen, icke egaren utan arrendatorn eger rösträtt å kommunalstämman. Jag tror sålunda, att dessa mina uppgifter uti tabellen mera tala till förmån för min åsigt än för Herr Dahms, och kan följaktligen icke annat än fortfarande yrka bifall till motionen

Herr Åstrand: Man kan verkligen tappa modet att yttra sig i denna Kammare, när man hör de tillvitelser, hvilka än göras Kammaren i sin helhet, såsom för några dagar sedan, då en talare förklarade, att hela Svenska folket kan indelas uti trenne klasser, nemligen fattighjon, fångar och de, hvilka resa öfver Atlanten, samt Kammarens ledamöter således nödvändigt måste tillhöra en af de två första kategorierna; och än, såsom nu, Konstitutions-Utskottet för dess förmenta tel att dels ofullständigt hafva behandlat den nu ifrågavarande motionen eller icke nog tillgodosett densamma och dels förbisett det grundlagens bud, som ålägger Utskottet att i rikets grundlagar föreslå de ändringar, som det anser vara högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, hvilket Utskottet nu skall hafva uraktlätit när det med några korta ord afspisat hela det af motionären väckta förslaget. Hvad beträffar att Utskottet skulle hafva förbisett grundlagens bud, tror jag det vara omöjligt för den som står utom Utskottet att i den saken döma, enär ju Utskottet måste vara hänvisadt till sin egen uppfattning af de ändringar, som böra göras eller icke göras. Att Utskottet icke egnat motionen nog mycken uppmärksamhet kan visserligen tyckas, då man endast betraktar radtalet i Utlåtandet, men såsom sjelf ledamot af Utskottet vet jag, att den blifvit mycket diskuterad och ventilerad inom Utskottet samt dervid sedd ifrån så många sidor som möjligt. Det första skälet emot förändringen var, såsom i Utlåtandet äfven säges, att vårt nuvarande riksdagsskick ännu så kort tid egt bestånd, då innevarande riksdag blott är den fjerde i ordningen sedan det infördes, och jag frågar med hänseende dertill, om Utskottet bort understödja ett på så lösa grunder bygd förslag som motionärens, enligt hvilket den politiska valrätten komme att hvila på ett stadgande i kommunallagarne? Jag tror icke, att detta hade varit politiskt klokt,

icke heller att Utskottet derigenom hade gjort sig förtjent af det allmännas erkänsla.

Under diskussionen har motionären sagt, att, om fel finnas i en lagstiftning, dessa böra så fort som möjligt rättas och afhjelpas. Ja, denna regel är riktig i allmänhet, men man bör ihågkomma, att den gestaltar sig något annorlunda, när man vill tillämpa den på en grundlag, än när fråga är om en civil-, kriminal-, eller kyrkolag; ty i sednare fallet kan ändringen antagas till lag redan vid samma riksdag som den föreslås, men i förra fallet måste, efter det den vid en riksdag blifvit antagen till hvilande, nya val till Andra Kammaren ega rum öfver hela riket, innan den kan definitivt antagas, och under gamla regimen skulle nya val inom alla de tre ofrälse Stånden först ega rum. Man kan då icke gerna föreställa sig, att en grundlagsändring någonsin blifvit så omotiveradt och omoget antagen, att icke dess brister, om de varit af någon större beskaffenhet, ovilkorligen under den tid förslaget varit hvilande, påkallat allmän uppmärksamhet och vid den derpå sammanträdande riksdagen ånyo blifvit föremål för Representationens pröfning och öfverläggningar.

Såsom skäl för bifall till motionen har anförts, att den nuvarande census för valrätten icke vidare har samma billighetsgrad som då den antogs. Detta är på sätt och vis riktigt, då vi i allmänhet veta, att taxeringsvärdena nedgått, men inom några år kunna prisen å alla våra produkter åter stiga och derigenom taxeringsvärdena höjas, så att detta missförhållande undanrödjes. Sålunda kunna många, som för närvarande icke hafva säte och stämma i denna församling eller rätt att i valen till den deltaga, då blifva berättigade dertill, utan att grundlagen behöfver ändras.

Man har vidare sagt att, då hufvudsakligen bland dem, som nu äro uteslutne från den politiska rösträtten, skarpskytterörelsen uppkommit, desse derigenom hafva för fosterlandet visat ett nit och intresse, som för dem påkalla större rätt att deltaga i allmänna angelägenheter, men att detta nit och intresse skulle kunna försvinna, när de se att denna rätt icke blir dem tillerkänd. Men kan man väl i allmänhet antaga, att intresset för fosterlandets försvar eller för bevarandet af sjelfständighet och frihet åt hvarje medlem af Staten, skall helt och hållet läggas å sido af dem, som icke hafva politisk rösträtt inom samhället? Huru skulle det i sådant fall hafva sett ut i vårt land innan den förändring egde rum, hvilken gör att vi nu hafva plats i denna Kammare, och hvarförinnan en hel mängd personer, som ändock skötte allmänna och kommunala värf, voro uteslutne från rätt att deltaga i Representationen? Men jag har aldrig hört, att desse på något sätt sökte undandraga sina krafter det allmännas tjänst eller förbisågo sina skyldigheter mot Staten. Lika litet tror jag, att någon enda medlem af samhället skulle kunna med fog påstå, det han vore frigjord från skyldigheten att deltaga i landets försvar eller från alla de öfriga medborgerliga skyldigheter, som ett ordnadt samhälle ålägger sina medlemmar, derföre att han icke hade valrätt eller icke vore valbar till riksdagsman. Men deremot tror jag, att det gamla Bondeståndet skulle verkligen blifva prejudiceradt, om motionärens förslag ginge igenom. Ty det faller af sig sjelft att de hafva som de minsta hemmans-

lotterna, eller mindre än att de enligt nu gällande census skulle medföra valbarhet till Andra Kammaren, äfvensom de personer af allmogon, hvilka försörja sig och de sina med handverk eller genom att arrendera jord af mindre värde, ehuru jag icke vill förneka hvarken deras goda vilja eller deras omdömesförmåga, som kunna vara långt bättre än hos många af dem, som nu äro politiskt röstberättigade, dock i allmänhet måste anses intaga en långt mera beroende ställning, som oftast skulle vålla motsatsen till hvad motionären förutsätter, ty den skulle göra att man icke kunde beräkna en röst per caput af dem, men att de stora godsegarne deremot skulle räkna sin rösträtt efter sina arrendatorers antal.

En talare från Södermanland har åberopat siffror, utvisande att inom hans komitentskap skulle finnas en stor mängd personer, som väl hade rätt att deltaga i kommunalstämma men icke i riksdagsmannaval, och sagt att bland dessa skulle råda stort missnöje häröfver. Jag kunde icke så noga följa alla de argumenter, som han anförde till stöd för att man till dessa personer skulle utsträcka äfven den sednare rätten, men särskildt kommer jag ihåg, att han sade, det i en församling funnos 137 personer som icke hade denna rätt, och han frågade hvad då dessa hade gjort? Ja, den frågan ställer jag till honom tillbaka, ty jag vet icke hvad de hafva gjort, och således, utan att derföre i någon mån vilja förringa deras verksamhet, som kan vara högst lofvärd, kan jag icke finna den omständigheten, att dessa icke enligt nu gällande grundlag hafva politisk rösträtt, på något sätt påkalla en förändring härutinnan. Dessutom tror jag icke, att missnöjet bland dem, som nu icke ega dessa politiska rättigheter, är så stort, som åtskillige talare här påstått. Man kan se den saken från flera sidor, och det är visst möjligt att desse talare kunna vara mera skarpsynta än jag i detta fall, men lika mycket som deras öfvertygelse väger min tro att detta missnöje icke finnes. Ty det är ju gifvet, att man, för att kunna anses hafva intresse för de stora allmänna ärendena, först måste visa, att man har intresse för de mindre. Men huru är nu förhållandet inom våra kommunalstämmor? Komma alla dit som hafva rösträtt, eller äro de väl talrikt besökta? Nej! Så hände inom den provins jag tillhör, att vid omedelbart val till riksdagsman i denna Kammar kom endast ordföranden tillstädes, och han skref då i protokollet: "jag röstar på den och den, men utom mig har icke någon af de röstberättigade sig infunnit vid den i och för ifrågavarande val till i dag utlysta stämman. Jag frågar om, när i en kommun, der afstånden dock icke äro stora och kommunikationerna icke svåra, detta kunnat inträffa i en så ytterst vigtig angelägenhet, det då är så högst behöfligt att utsträcka en med så föga intresse omfattad rättighet till dem, som för närvarande stå under strecket? På ett sätt skulle det visserligen kunna vara en fördel, emedan det låter tänka sig, att en person, som vore ytterst angelägen om att se sina förtjenster erkända genom att komma in i denna Kammar, skulle kunna få denna åtrå realiserad, om af en slump de af ålder röstberättigade försute sin rätt, och således skulle förändringen kunna gagna en sådan enskild ärelystnad; men dylika skäl äro icke de afgörande, när man går att göra grundlagsförändringar i den riktning som här är i fråga.

Med all respekt för folkmötena, tror jag icke att de utöfva någon sorts förmynderskap för denna Kammare, så att hvad de uttala bör vara rättesnöret för hvad som af oss diskuteras och beslutes. Dessutom äro dessa uttalanden af folkmötena skiljaktiga från hvarandra på olika ställen. Så har jag under förliden sommar haft äran deltaga i ett dylikt möte, der bland andra den frågan var framställd: "böra vi söka åstadkomma en förändring i nuvarande riksdagsordning?" och de talare, hvilka då uppträdde, yttrade såsom sin mening, att Riksdagen icke borde sammantreda mer än högst hvar tredje år, "ty hvad uträtten I", sade de, "då I så ofta som nu sammankommen? I endast betungen Staten med utgifter för eder vistelse der och kunnen ändock icke verka till en hastigare utveckling af de samhällsfrågor, för hvilkas lösning Riksdagen är afsedd. Men om nu denna förändring icke har utsigt till framgång, så borde Riksdagen dock icke oftare än hvar tredje år behandla den ordinarie statsregleringen, ty det är ju orimligt att I skolen taga bort eder tid med diskutering och pröfvande hvarje år af dessa anslag, som ändock äro temligen bestämda på förhand, när så många andra viktiga frågor fordra eder uppmärksamhet." Dylika yttranden, mot hvilka jag erkänner mig icke hafva något att anföra, stå i uppenbar strid med de åsikter, som motionären sagt vara rådande inom den ort han tillhör och på de folkmöten han besökt, och dem jag icke vill säga vara annat än sannt återgifna. Men detta bevisar ju, att man icke får uteslutande stödja sig vid hvad som å ett eller två eller tre folkmöten inom landet uttalas om hvad man der anser vara lämpligt att vidtaga i reformväg.

En talare från Skånska bänken har i vänlig afsigt mot motionären yrkat återremiss och dervid sagt att de som stå under strecket bidraga långt mera till skatterna än de, hvilka stå öfver detsamma, hvarpå han såsom exempel anförde tullbevillningen och bränvinsskatten, till hvilka den förra kategorien skulle hufvudsakligast lemna tillskott. Men jag vill fråga: skola vi väl ändra vår Riksdagsordning efter våra indirekta skatter och göra valrätten beroende af huru mycket en person super eller huru mycket kaffe han dricker o. s. v.? Jag tror icke att den politiska myndigheten kommer från det hållet, utan att den vinnes på helt andra vägar. När vi en gång komma derhän, att hos folket allmänna bildning finnes i de kunskapsgrenar, som förutsättas för behandlingen af allmänna frågor -- och jag vill icke åtaga mig att förutsäga "huru snart detta inträffar -- då först kan det vara skäl att vidtaga de förändringar i afseende på den politiska rösträtten, hvilka nu riksdag efter riksdag med mycken energi från en viss sida framhållas; men dertförinnan hoppas jag, att förslagen derom, om de än ständigt återkomma, icke skola röna bättre framgång än hittills, eller den jag nu önskar föreliggande förslag, då jag anhåller om bifall till Utskottets afstyrkande betänkande.

Herr Gumælius: Under denna diskussion hafva åtskilliga sifferuppgifter blifvit anförda i afseende å förhållandet emellan den politiska och den kommunala rösträttens utsträckning på landsbygden och i Stockholm. Till kompletterande af dessa uppgifter ber jag få fästa uppmärksamheten på huru detta förhållande gestaltar sig i landsortsstäderna och väljer dervid såsom exempel min hemort, staden Örebro.

Af officiell uppgift, som jag här har tillgänglig, visar sig, att af de jemnt 1,800 personer, hvilka i Örebro hafva rösträtt på allmän rådstuga, äro endast 510 berättigade att deltaga i riksdagsmannaval, samt att följaktligen de återstående 1,290 äro derifrån uteslutne. Dessa sednare betala dock med helt få undantag bevilning enligt andra artikeln för en inkomst af emellan 400 och 800 R:dr, hvilket öfverstiger många politiskt röstberättigade landtmäns taxerade inkomst. Och de 510, som nu äga politisk valrätt, utgöra endast lika många procent af de 1,800, hvilka äga rösträtt å kommunalstämma, som det antal rader, hvarmed Konstitutions-Utskottet i sitt mycket enkla betänkande ansett sig kunna med ett blekladt nej afspisa motionärens förslag; utgörande, underskriften medräknad, radtalet och likaledes det ifrågavarande procenttalet tjugua-tta (28).

Vore jag öfvertygad, att Utskottets samtliga ledamöter tänkte lika med de två talare, som här advocerat för Utskottets mening, och hade jag vidare skäl befara, att inom denna Kammare den pluralitet, som tillsatt Konstitutions-Utskottet, skulle anse sig solidarisk med det reformfiendliga Utskottet, skulle jag icke påyrka återremiss; men då det här om dagen vid fråga om den kommunala rösträttens utsträckande visade sig, att verkligen en mera frisinnad uppfattning i den frågan kunde mot ett annat Utskotts mening göra sig gällande i denna Kammare, så vill jag, i förhoppning att liberalismen måtte räcka till äfven för den nu föreliggande frågan, instämma med de många talare, hvilka redan yrkat, att det föredragna Utlåtandet måtte i reformvänlig syftning återförvisas till Utskottet.

Herr Ola Jönsson: Den näst siste talaren slutade sitt anförande med den önskan, att man först borde meddela folket en större upplysning, innan valrätten ytterligare utsträcktes. Ehuru jag icke har något att invända mot detta önskuingsmål, må jag dock tillstå, att jag ej kan inse, huru detta skall tillgå, enär man ju i detta afseende icke har mycket att hoppas af Riksdagen, hvilken, såsom vi veta, nyligen afslagit den motion, som afsåg att älägga kommunerna skyldighet att underhålla så många folkskolor, som ansågos behöfliga, äfvensom Kongl. Maj:ts Proposition om beviljande af ett anslag af 68,000 R:dr till förbättrande af folkskolelärares lönevillkor. Jag tror i allt fall, att det ej är så illa bestämt med folkupplysningen, som man nu vill låta påskina. Samme talare har vidare anmärkt, att det icke vore skäl att utsträcka rösträtten till sådana personer, som supa mycket och endast derigenom på indirekt väg bidraga till statsinkomsternas ökande. Ehuru jag erkänner riktigheten af detta hans resonnement, tror jag dock, att det ginge illa ihop med budgeten, om folket alldeles upphörde att supa, hvarföre jag ock ej kan finna det vara så orimligt att äfven bevilja rösträtt åt dem, som på denna indirekta väg bidraga att öka statskassan. Vidare har denne talare yttrat att, om rösträtten utsträcktes, kunde någon förmögen person, som ansåge sina förtjenster böra belönas med förtroendet att vara riksdagsman, ett sådant uppdrag lätt erhålla genom underhafvandes rösträtt. Jag har ingen erfarenhet härutinnan och vet således ej, om sålunda kunde tillgå, men då talaren yttrat det, får jag väl tro, att han känner det så-

dant kunde hända någonstädes, ehuru jag i det längsta vill hoppas, att det skulle ske åtminstone sällan. Åtskilligt kunde ännu ytterligare tilläggas i anledning af densamme talarens vidlyftiga anförande i ämnet, men jag vill dermed ej upptaga Kammarrens tid, utan endast tillkännagifva att jag fortfarande vidhåller mitt yrkande om återremiss.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Jag vill endast i korthet tillkännagifva, att jag biträdt Utskottets förslag, enär jag icke kunnat inse lämpligheten af att utsträcka denna valrätt längre än till dem, som enligt nu gällande grundlag dertill äro berättigade, d. v. s. att för denna rättighet fordras att innehafva fast egendom till ett taxeringsvärde af minst 1,000 R:dr, eller ock att till staten erlägga bevilling för en till minst 800 R:dr uppskattad årlig inkomst. Här hafva åtskillige talare påstått, att, genom den nya Riksdagsordningens föreskrift i detta afseende, mera än hälften af den jordegande allmogen blifvit beröfvad valrätt. Man skall verkligen hafva bra liten kännedom om förhållandena på landet för att kunna påstå, att, genom detta stadgande att innehafva jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af minst 1,000 R:dr, något nämnvärdt antal förut valberättigade numera blifvit uteslutna från denna rättighet. När från den sidan framhållits skäl, som så uppenbarligen sakna grund, så tillåter jag mig betvifla riktigheten af de siffror, som från samma sida blifvit anförda. För att vinna förtroende för uppgifter, som icke lätteligen kunna kontrolleras, är nödigt att icke blanda dem med sådana, hvilkas oriktighet är uppenbar för hvar man.

I afseende på en vidare utsträckning af valrätten för näringsidkare och dem som på kortare tid än fem år arrendera jordbruksfastighet, vill jag endast nämna, att 800 R:dr årligen icke är högre inkomst för en näringsidkare, än att den erfordras för de fleste, som icke lefva såsom löst folk, till uppehälle, och att en arrendator på mindre än fem års besittning ofta är i mera beroende ställning än en tjänstedräng. Denne sednare har endast sig sjelf att sörja för och är bunden vid husbonden endast till nästa flyttningstid samt således tenligen oberoende, hvaremot arrendatorn med familj, genom uppsägning, blottställes för uppehållet åt sig och de sina och svårigen kan med den sjelfständighet, som är nödvändig, utöfva en så vigtig medborgerlig rättighet och pligt.

En talare har visserligen äfven ansett, att denna valrätt borde utsträckas äfven derföre, att de nu uteslutne bidraga mest till konsumtionen af det inom landet tillverkade brännvin och således på indirekt väg jemväl bidraga med betydligt belopp till statsinkomsternas ökande. Jag kan dock ej tro, att det varit denne talares fulla allvar att lägga superlasten till grund för ett förslag om utsträckt valrätt till riksdagsmannaval. Som jag redan nämnt, finner jag mig nöjd med Utskottets förslag och yrkar bifall till detsamma.

Herr Medin: Såsom ledamot af det Utskott, hvilket behandlat denna fråga, anser jag mig skyldig förklara, hvarföre jag icke funnit mig föranlåten att reservera mig mot det slut, hvartill Utskottet kommit. I likhet med motionären anser jag visserligen, att hans förslag i framtiden bör kunna genomföras, men enär vi ännu blott under några få år hunnit

tillämpa den nuvarande röstskalan, tror jag lämpligast vara att ännu en tid med den föreslagna reformen låta anstå, till dess ytterligare erfarenhet hunnit inhämtas om behöfligheten af den förändring, hvarom nu är fråga. Såsom ytterligare stöd för denna min uppfattning af saken kan jag anföra, att inom mitt komitentskap, hvarest 362 personer äro röstberättigade, vid det sista riksdagsmannavalet endast 24 afgåfvit sina röster. När nu endast så få begagna sig af denna valrätt, torde det för närvarande icke vara skäl att än ytterligare utsträcka denna politiska rättighet. Då härtill kommer, att den nuvarande röstskalan endast sedan år 1866 vid den stora reformens genomförande egt tillämpning och man i allmänhet icke hört densamma vara föremål för något befogadt klander, tror jag vi göra bäst att ännu några år se tiden an, till dess ett liffigare intresse att begagna denna valrätt uppenbarat sig hos dem, som deraf redan äro i besittning. Hvad slutligen angår en talares på Skånska bänken yttrande, att det icke vore alldeles ur vägen att genom beviljande af rösträtt uppmuntra dem som duktigt supat, emedan de derigenom bidra till statskassans förökande, så har den föregående talaren redan bemött detta besynnerliga skäl för bifall till motionärens förslag. Jag kan följaktligen icke finna annat, än att Utskottets hemställan för närvarande bör af Kammaren bifallas.

Herr Ehrenborg: Genom en tillfällighet blef det mig förmenadt att höra motionärens första anförande, men jag har emellertid erfarit, att han och flere andra talare yrkat återremiss. Då nu öfriga medlemmar af Konstitutions-Utskottet yttrat sig i ämnet, anser jag det vara äfven min pligt att derom säga några ord.

Hufvudfrågan är för mig icke, huruvida denna partiela förändring i vår Riksdagsordning har, i och för sig sjelf betraktad, skäl för sig eller icke, utan huruvida öfvervägande skäl finnas för att *nu* genomföra densamma. Jag erkänner, att jag står motionären ganska nära, då jag a priori ser frågan. Äfven när den nuvarande Riksdags-ordningen såsom förslag diskuterades man och man emellan, ansåg jag, på samma gång jag för öfverhuset eller Första Kammaren önskade mer nationela och för dess framtida bestånd mera garanterande grunder — att valrätten till Underhuset eller Andra Kammaren borde utsträckas just så långt som motionären nu föreslagit. Men detta oaktadt, och just i den politiska frihets intressen, som genom den nya Riksdags-ordningen blifvit ökad, så har jag inom Konstitutions-Utskottet delat den åsigten, att motionärens förslag icke nu bör af Riksdagen göras till hvilande. Huruvida en sådan partiel förändring i *valrätten* till Andra Kammaren bör förr eller sednare genomföras, utan att tillika mera omfattande förändringar i *valbarhetsbestämmelserna* vidtagas, är för mig svårt att säga, men i fråga om hvad som för närvarande är högst nyttigt och nödigt samt tillika möjligt att verkställa, har jag utan tvekan ansett *det* vara angelägnast, som jag i min vid Konstitutions-Utskottets förut genomgångna Betänkande N:o 5 afgifna reservation sagt, nemligen att, innat man inför mer eller mindre genomgripande *sakförändringar* i vår ännu föga öfver tre år gamla Riksdags-ordning, låta denna en tid bortåt stadigt fungera för att vinna en mera klar och viss erfarenhet om dess verkningar; och dertill är i



första rummet nödigt att undanrödja de formela bristerna, som gifva rum åt tvetydigheter vid lagens tolkning och tillämpning, eller som till och med i många fall lemna verkliga luckor i bestämmelserna, hvilket allt förrycker verkningarne af denna grundlag och är till men, då man vill bedöma, huru lagen i hufvudsak har verkat. Börjar man åter att genast införa partiela saktförändringar, så går man i mer eller mindre mån miste om en sådan erfarenhet, och dessutom kan sådant äfven lätteligen leda till en mer utvecklad vana vid små förändringar, hvilka, såsom man af historien vet, då de oftare förekomma, snart nog föra till en ständig, orolig omstörtningsslust och deraf föranledd frihetsförlost eller despotism. Således anser jag faran af dylika förändringar, äfven om de i och för sig sjelfva kunna anses hafva skäl för sig, väsendtligen motväga olägenheten af att dröja med deras införande.

Äfven måste jag vitsorda det af en Utskottsledamot förut omtalade ringa intresset för den politiska valrätten hos dem, som för närvarande ega den. Inom den kommun jag tillhör äro af omkring 950 i kommunalangelägenheter röstberättigade visserligen endast omkring hälften eller 480 personer berättigade att deltaga i riksdagsmannaval till Andra Kamraren, men af dessa 480 hafva, oakadt starka agitationer, icke mer än en tredjedel deltagit uti sista riksdagsmannavalet.

Man har talat om de på sednare åren uppkomna folkmötena såsom tecken till intresse för politiska förhandlingar hos folket, och jag erkänner att så är, men jag har just icke hört omtalas, att personer, som varit uteslutne från valrätt till Riksdagen, i dessa mötenes förhandlingar deltagit. Jag vill gerna begagna tillfället för att säga, det jag mera än ett par föregående talare tillerkänner vigt och betydelse åt dessa möten, hvilka varit framkallade dels af ekonomiskt betryck, dels och hufvudsakligen af den ökade politiska makt, som massan af folket vet sig hafva fått. Att vid dem åtskilliga brister och misstag visat sig, är en obestridlig sanning; men detta får icke tillskrifvas den i och för sig goda seden, att folket samlas till rådplägning i frågor, på hvilka de veta sig hafva genom sin valrätt fått ett stort inflytande. Jag beklagar, att de mera bildade så mycket föraktat att deltaga i dessa möten, ty jag är öfvertygad, med kännedom af den ton som der varit rådande, att om kunskapsrika personer deltagit, såsom t. ex. om elementarläroverkens lärare der velat med folket och med hvarandra tala om skolans ärenden och militärer om militära ämnen, så skulle man icke hafva inom det ena eller det andra onrådet fattat beslut och uttalat opinionsyttringar med en sådan säkerhet och på så lösa grunder, som beklagligen ofta skett.

Jag anser således, att man först bör invänta erfarenhet af det nya statsskickets gång under några år, innan man inför några viktigare förändringar i sak, och att man sedan, med vunnit kännedom om det nuvarandes verkningar, heldre gör mera omfattande ändringsförslag, än att under tiden experimentera med den ena lilla partiela förändringen efter den andra; och tillstyrker jag därför bifall till Konstitutions-Utskottets nu förevarande Utlåtande.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemstäl-

lan, dels på afslag derå i förening med bifall till det förslag, som blifvit framställt i Herr Uhre's motion, dels slutligen på återförvisning. Då Herr Talmannen fann den första af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering, för hvars anställande, sedan Kamraren förklarar sig antaga yrkandet på återförvisning till kontraproposition, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 8,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är ifrågavarande Utlåtande till Utskottet återförvisadt.

Omröstningen utföll med 85 ja mot 45 nej och hade Utlåtandet följaktligen blifvit af Kamraren bifallet.

### § 9.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 4, angående tullbevillningen.

I fråga om *punkten 1* anförde:

Herr Lundqvist: Då Utskottet för närvarande icke kunnat bifalla min motion, men dock helt och hållet gillat dess billiga syfte och således icke vederlagt densamma, nödgas jag, på de skäl jag i motionen anført, yrka bifall till densamma. Utskottet har sagt, att under förstatsverket mera gynnsamma förhållanden skulle Utskottet visserligen hafva tillstyrkt uppföring af en statsinkomst, som erhålles endast genom undantag från en på rättvisa och billighet grundad regel. Det är visserligen glädjande att höra, att man vill iakttaga sparsamhet och uppsöka alla möjliga inkomster till fyllande af Statens behof, men att spara ihop några tiotusentals Riksdaler på den arbetande och fattiga klassens torftiga uppehälle eller födoämnen, till hvilket sillen otvifvelaktigt hör, kan icke vara billigt eller gillas af någon, som gör afseende på rättvisa och billighet; helst man vet, att flera hundra tusen Riksdaler kastas bort för Statens räkning, hvilkas ändamålsenliga användande man har skäl att draga i tvevelsmål.

Utskottet har visserligen såsom afstyrkande skäl anført, att införseltullen å sill förmodligen kommer att tagas under ompröfning vid den pågående revisionen af författningarne angående Sveriges och Norges ömsesidiga handelsförhållanden; men vi kunde ju gerna på förhand gå Norska folket till mötes i denna sak.

Jag anhåller om bifall till min motion.

Herr Hæggström: Utskottet hade stora sympatier för motionen, men då Kongl. Maj:t föreslagit ökad skatt å bränvinstillverkning med 1,250,000 R:dr och tillökning i allmänna bevillningen med 550,931 R:dr 48 öre R:mt eller tillsammans i rundt tal 1,800,000 R:dr, ansåg Utskottet icke lämpligt eller möjligt att borttaga tullsatsen å sill, hvilken liksom öfriga lifsförnödenheter enligt Utskottets åsigt bort vara tullfri.

Utskottet har i de följande punkterna i Betänkandet visat, att Utskottet icke vill hafva någon införseltull å förnödenhetsartiklar och därför afslagit i sådan syftning väckta motioner; men Utskottet har likväl icke kunrat minska Statens inkomster genom att minska tullen, då så stor extra bevillning är af behovet påkallad.

Jag yrkar därför bifall till Utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2.*

Bifölls.

*Punkten 3.*

Herr Forsbeck: Då jag deltagit uti Utskottets beslut, får jag nämna, att jag varit af olika mening med Utskottets pluralitet, ehuru jag icke reserverat mig. Det är en känd sak att våra grannar, Danskarne, lagt en betydlig införseltull å ost, då deremot Svenska Staten tagit bort all tull derå. Följden deraf är, att, då Danmark har ett godt år, öfverösa de oss med ost, då vi deremot icke kunna, i följd af införseltullen, exportera ost dit. Jag önskar därför, att Regeringens uppmärksamhet måtte fästas derpå, att vi i detta fall må få likställighet med våra grannar. Sistlidet år importerades från Danmark 7,200 centner ost, under det vi till England icke kunde exportera mera än 1,700 å 1,800 centner.

Jag vill icke framställa något yrkande på återremiss, utan har blott velat nämna, att jag i denna fråga varit af olika åsigt med Utskottets öfrige ledamöter.

Efter detta yttrande bifölls Utskottets hemställan i denna punkt.

*Punkterna 4-6.*

Biföllos.

*Punkten 7.*

Herr Forsbeck: Då Franska handelstraktaten infördes, berörde jag i detalj de angelägenheter, som i något fall kunde skydda Svenska jordbruket och industrien. Om fråga då icke var om sjelfva jordbruksnäringen, så var dock fråga om öfverflödsvaror, och dit räknar jag hvetemjöl, om det importeras från utlandet. Jag skulle gerna se, om vi kunde göra våra vänner, Danskarne, en återtjänst för det afbräck de göra oss genom

insmuggling af Dansk brännvin, utan att Danska regeringen velat göra något för att hindra det.

Såsom jag vid en föregående punkt nämnde, föres ost hit från Danmark, utan att vi kunna exportera ost dit i stället. Det har till och med gått så långt, att Svenska bref i Danmark belastas med högre transitorfrakt än de Norska.

Det är egentligen Danmark som förser oss med utländskt hvetemjöl. Detta är dock en öfverflödsvara. Den som ej kan nöja sig med Svenskt hvetemjöl kan vara det förutan. Sistlidet år importerades från Danmark 2,650 centner finaste hvetemjöl. Då likväl, såsom af en talare redan blifvit antydt, Staten behöfver en tillökning i skatter af 1,800,000 R:dr, hvarföre kan man då ej göra Danmark den tjensten att lägga en införseltull å hvetemjöl af 1 R:dr per centner. Jag vill icke motsätta mig tull äfven å omalen spanmål, men jag anser dock, att man i första rummet bör tillse, att vi ej öfversvämmas af sådana varor, som vi ej behöfva.

Under sednare åren tyckes det hafva blifvit en konsekvent grundsatts, att blott de fattiga skola beskattas. Jag skulle derföre hafva velat mycket hålla på denna sak, men då Utskottet och, jag fruktar det, äfven Kamraren ännu har en dragning åt frihandelsidéerna kvar, torde icke något nu stå att vinna, hvarföre man väl får vänta, till dess bättre tider komma.

Friherre Alströmer: Då den föregående talaren icke framställt något yrkande, afstår jag från ordet.

Friherre Gripenstedt: Ehuru något yrkande icke blifvit framställt, anser jag mig icke kunna undgå att yttra några ord i anledning af den talares yttrande, som först hade ordet i denna fråga. Han slutade med den fras, att han tyckte, att tullsystemet här i landet hvilade på den grundsats, att företrädesvis de fattige skulle beskattas. Detta är dock för mig ofattligt, då en af de mest framstående grundsatserna i vårt tullsystem, som också i tre punkter af betänkandet särskildt framhålls, är den, att till förmån för de fattige alla lifvets ondgångliga förnödenheter skola vara tullfria; och till råga på besynnerligheten är den talaren, som nu påstår att en alldeles motsatt grundsats genomgår tulltaxan, just en af dem, som yrkat, att dessa förnödenheter skola åsättas tull och således för den fattige fördyras. Lyckligtvis har dock Utskottet, enligt mitt omdöme, på det mest kraftiga sätt gendrifvit detta yrkande.

För öfrigt är det, så väl i fråga om mjöl och gryn som i afseende å artiklarne ost och smör, hvarom föregående punkter handla, af Utskottet tydligen ådagalagdt, att införseltull å dessa artiklar icke blott strider emot nyssnämnda grundsats, hvilken Utskottet erkänner såsom billig och riktig, utan äfven är för vår modernäring alldeles obehöfelig, ty Utskottet har genom fakta visat, att, sedan tullfrihet å dessa produkter blef medgifven, tillverkningen deraf varit i starkt framåtgående. Hvad ost angår, behöfdes deraf under åren 1860--1864 en import af 12,094 centner, under det exporten blott uppgick till 823 centner. Således var landets behof, utöfver hvad som här producerades, 11,371 centner. Deremot har under

åren 1865—1869 importen minskats från 12,094 centner till 8,430 och exporten deremot ökats från 823 centner till 1,379. Deraf visar sig följaktligen, att skillnaden emellan import och export sjunkit från 11,371 centner till 7,051, eller att ställningen förbättrats med 4,220 centner.

Ännu mera påfallande är detta i afseende å artikeln smör. Åren 1860—1864 behöfdes deraf en import utaf 24,675 centner, och exporten under samma tid uppgick blott till 1,763 centner. Således en skillnad af 22,912 centner. Under åren 1865—1869, då importen utgjorde 26,782 centner, hade exporten deremot ökats till 18,569 centner, och om denna afdrages från importen uppkommer en skillnad af endast 8,213 centner emot 22,912 centner under föregående femårsperiod, d. v. s. en minskning i behöfvet af ej mindre än 14,699 centner.

Det visar sig således att hvad man såsom följd af dessa varors tullfrihet så ofta förespeglat, nemligen dessa näringsars förfall, alldeles icke inträffat, utan tvärtom att de under sednare åren allt mer och mer förkofrats.

Hvad nu särskildt vidkommer den ifrågavarande artikeln, eller malen spannmål, synes det mig att Utskottet ovedersägligen visat, att införseltull derå icke skulle komma jordbruksnäringen till godo, utan qvarnegarne, bland hvilka en stor del på sednare tider haft fördel af denna närings befrihet från grundskatt, hvarigenom densamma blifvit ställd å sin rätta plats såsom industri och fått underkasta sig konkurrens samt erfarit dess nyttiga inflytande. Följden häraf har också varit, att denna industri gått högst betydligt framåt, och att i stället för de temligen bristfälliga anstalter, hvarmed rörelsen förut bedrefs, nya tillfredsställande inrättningar uppkommit, som fullkomligt kunna mäta sig med andra länders och således icke behöfva understödjas genom skyddstull, eller ett premium på allmänhetens bekostnad.

Utskottet finner derföre ett återupptagande af tullskydd i detta fall ej blott vara onödigt utan obilligt och skadligt och säger i sådant hänseende:

”Slutligen bör äfven erinras, att tullfrihet å lifsförnödenheter, såsom främsta villkoret för möjligheten att göra lefnadskostnaden och dermed arbetet billigt, utgör sjelfva grunden för de under sednare år i vår tulllagstiftning genomförda reformer, och att nu rubba denna grundval synes Utskottet vara i hög grad äfventyrligt och icke kunna rättfärdigas af de i motionerna andragna skäl.”

Jag måste erkänna, att det för mig personligen utgjort en stor tillfredsställelse att från denna Riksdags Bevillnings-Utskott få utan förbehåll och i de amplaste ordalag enbälligt uttaladt ett sådant erkännande af den grundsats, som i vårt beskattningssystem blifvit införd, och hvilken jag derföre med glädje anser nu vara så befäst, att någon rubbning deraf icke vidare är att befara.

Herr Törnfeldt: Den förste ärade talaren sade, att “hvetemjöl var en öfverflödsvara, som kunde undvaras.” Måhända är den det för dem, som hafva uppsjö af mjölk, men så icke för den fattigare befolkningen, hvilken icke har råd att köpa mjölk och derföre finner mera uträkning i att använda hvetemjöl än rågmjöl till sin vattvälling. Det är således af

vigt för den fattigare befolkningen, att hvetemjölet ej fördyras, och jag yrkar derföre i denna befolknings intresse bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad, och på framställd proposition bifölls Utskottets hemställan.

*Punkterna 8—10.*

Bifollos.

*Punkten 11.*

Herr Per Ericsson: Sedan man till en del borttog det behöfliga skydd våra näringar förut åtnjutit, har en allmän klagan försports öfver den betryckta ställning, hvori den näringsidkande befolkningen befinner sig. Vår husslöjd och deribland väfnadstillverkningen, hvaraf befolkningen i vissa landsorter haft sin utkomst, har aftagit i en förvånande grad. Enligt Kommers-kollegii berättelse har på de fem åren 1864—1868 hussväfnadstillverkningen i Gefleborgs län nedgått från 3,199,000 till 2,672,000 fot, i Wester-Norrlands län från 1,300,000 till 51,000 fot och i Hallands län från 333,000 till 130,000 fot. Då man nedsatte införseltullen å gröfre linneväfnader från 29 öre till 15 öre per skålpund, kunde detta icke blifva annat än en verkande orsak till den derpå följande nedsättningen i tillverkningen och den ökade införseln från främmande länder. Utskottet anför, att husslöjden icke förmår täfva med den inhemska fabriksindustrien, som under de sednare åren alltmera börjat sysselsätta sig med tillverkningen af dylika gröfre linneväfnader. Så är likväl icke förhållandet, ty under de fem förut anförda åren har fabrikstillverkningen af buldan och blaggarn nedgått från 346,900 fot till 199,000 fot, men införseln af säckar, som egentligen tillverkas af sådan väfnad, och som 1864 uppgick till ett värde af 6,900 R:dr, hade 1868 uppgått till 48,600 R:dr, och således införseln uppgått till 7 gånger så mycket som år 1864.

Jag anser derföre att man på lagstiftningens väg borde söka upphjelpa denna i sjunkande tillstånd varande husslöjd, på det att folket måtte kunna lifnära sig och utgöra sina skatter till Staten och kommunen, så att derigenom äfven måtte stäfjas den med hvarje år tilltagande emigrationen, till stor del föranledd af brist på arbete och nödig bergning.

Jag yrkar derföre afslag å denna punkt och bifall till motionen.

Friherre Fock: Jag är så varm vän af husslöjden som någon, men anser den olägenhet, Herr Per Ericsson omordat, icke vara en följd af nedsatt tull å ifrågavarande väfnader, utan snarare böra sökas i maskinindustriens öfverlägsenhet öfver handindustrien, som i andra länder ej mindre än hos oss gjort sig allt mera gällande. Om man derföre, utan att lägga hinder i vägen för maskindustrien, vill uppmuntra husslöjden, torde det vara nödvändigt att för detta ändamål påfinna andra medel, än det motionären föreslagit.

På de skäl, hvarå Utskottet grundat sitt afstyrkande Utlåtande, hemställer jag, att detsamma må af Kammaren godkännas.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets förslag bifölls.

*Punkterna 12—13.*

Blefvo slutligen äfven bifallna.

### § 10.

Förekom till afgörande Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 5, angående stämpelpappersafgiften, och blefvo Utskottets hemställanden under

*Punkterna 1—3.*

Bifallna.

*Punkten 4.*

Grefve Sparre: Då Bevillnings-Utskottet af Herr Staaffs ifrågavarande motion hemtat anledning att tillstyrka aflåtandet af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om stämpelafgiften för bouppteckningar, förundrar det mig, att Utskottet icke i förslaget till berörda skrifvelse irtagit i första rummet det ämne, som utgjorde hufvudsakliga föremålet för nyssnämnda motion, eller stämpelafgiften för köpe- och skuldebref. Då man läser motionen, sådan den blifvit refererad i det afgifna Betänkandet, finner man nemligen, att frågan om bouppteckningsstämpeln, vid hvilken Utskottet synes hafva egentligen fäst sig, deremot blifvit af motionären först i slutet af motionen och likasom blott i förbigående vidrörd.

För min del anser jag den nuvarande höga karteringen å köpe- och skuldebref för ganska menlig. Man har i allmänhet klagat öfver jordbrukarens bekymmersamma ställning, till en del föranledd af de nedtryckta fastighetsvärdena, och det kan ej nekas, att ju större bördor, som påläggas vid fastighets öfverlåtande från en egare till annan, dess mera bidrager man till nedtryckande af dessa värden. Man ökar nemligen de svårigheter, hvari gemenligen den person befinner sig, som vill förvärfva fast egendom, i det man vid tillträdet af egendomen, då han som bäst behöfver sina penningar, tager af honom en skatt till Staten, så betydlig som den ifrågavarande. Kommer nu härtill att, på sätt uti Herr Hiertas å följande punkt af Betänkande athandlade motion finnes erinradt, tillträddaren af en egendom, hvartill eganderätten särskilda gånger öfverlåtits, utan att stämpelafgiften för öfverlåtelsehandlingen erlagts, måste vid lagfartssökandet betala ogulden karta för föregående öfverlåtelse, kan den, som genom köp eller förvärfvad eganderätt till fast egendom, drabbas af en tung beskattning, opåräknad i den mån han icke kunnat förutse dessa lagfartskostnader.

Likväl är det med afseende å Statens tillgångar obestriddigen icke skäl att nu besluta nedsättning uti ifrågavarande stämpelafgift, och jag har af sådan anledning låtit näst föregående punkt af Betänkandet, hvori Herr Staaffs motion blifvit afstyrkt, passera utan anmärkning; men då jag ofta tänkt på olämpligheten af denna höga beskattning, som egentligen träffar förvärfvaren af den fasta egendomen, har jag, för att för kommande tider fästa Utskottets uppmärksamhet på behovet af förändrade stadganden i detta hänseende, velat yttra mig, tillkännagifvande min förvåning deröfver, att Utskottet mindre fäst sig vid denna del af Herr Staaffs motion än det mindre viktiga och synbarligen endast af denna föranledda ändring i stadgandena angående bouppteckningsstämpeln.

Herr Hæggström: Innan man ger sig till att kiandra ett Utskotts-Betänkande, borde man väl göra sig den mödan att genomläsa detsamma, men af den siste talarens yttrande framgår klart, att man icke ens gifvit sig tid att genomläsa den punkt, som nu är under behandling, än mindre den nästföregående, som dermed står i nära samband, ty hade han verkligen genomläst dem, skulle han funnit, att Bevillnings-Utskottet visat sig icke sakna håg att gå motionärens önsknings till mötes, då det framhållit obilligheten af den stora kostnaden för lagfart af fast egendom. Utskottet yttrar ju i föregående punkten: "*Då, vid jemförelse af de stämpelafgifter, som drabba å ena sidan de vid köp af fastighet ifrågakommande handlingar och å andra sidan bouppteckningar, de förra finnas för hvarje fulla 100 R:dr betala 75 öre eller tre fjerdedels procent och de sednare för samma belopp endast 25 öre eller en fjerdedels procent, så torde väl, i enlighet med hvad motionären antydt, någon jemnkning i dessa afgifter kunna anses vara af billigheten påkallad.*"

Orsaken hvarför Utskottet, denna åsigt oaktadt, icke kunnat gå in på motionärens förslag ligger deri, att Statens inkomst af ifrågavarande beskattningsföremål visat sig vara af den betydighet, att den år 1867 uppgått till 869,285 R:dr eller närmast två tredjedelar af hela den beräknade statsinkomsten af stämpelpappersafgiften, och att Utskottet, som saknat ledning för beräkandet af influtna stämpelpappersafgiften för bouppteckningar, i följd hvaraf det varit omöjligt att beräkna den minskning i statsinkomsterna, hvartill den föreslagna förändringen kunnat föranleda, ansett sig icke böra förorda en nedsättning i dessa inkomster, innan man ännu visste, hvarest man hade att påräkna ersättning i dess ställe. Utskottet, som sålunda väl ansett motionen icke nu böra bifallas, men likväl, på det att hinder för de vid kommande riksdagar möjligen ifrågasatta rättelser eller jemkningar i stämpelförfattningens stadgande icke måtté möta i svårigheten att beräkna deras inflytande på statsverkets inkomster, ansett åtgärder till undanrödjande af dessa hinder böra vidtagas, har för sådant ändamål föreslagit aflåtandet till Kongl. Maj:t af underdånig skrifvelse med anhållan om utredning, i den mån sådant kan vinnas, ej blott af stämpelinkomsten af *bouppteckningar*, utan jemväl af inkomsterna från hvarje af de *väsentligaste titlarne* i stämpelförfattningen. Mig synes, att man icke kan begära mera af Utskottet, än hvad sålunda



sålunda blifvit vidgjordt, hvarföre jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Efter dessa yttranden blef, på framställd proposition, Utskottets hemställen bifallen.

*Punkten 5.*

Herr Hierta: Jag uppträder visserligen icke med förhoppning att vinna ändring i Bevillnings-Utskottets Betänkande i förevarande punkt, men kan likväl ej underlåta att fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att det resonnement, som ligger till grund för Utskottets afstyrkande af bifall till motionen, icke håller tillräckligt streck. Utskottet säger nemligen: "hvarje fång, ehvad det grundar sig på särskild handling eller endast å en öfverlåtelse, skall lagfaras och den dervid, enligt ofvananförda stadganden, utgående stämpelafgift erläggas."

Ja, detta är något, som en hvar vet enligt gällande lag ega rum, men Utskottet synes hafva förbisett, att motionen just åsyftar att visa, att detta stadgande icke är så nödvändigt eller lämpligt i alla händelser. Det är naturligt, att det måste ligga i fastighetsköparens eget intresse att lagfara fång, ty så länge detta uraktlåtes, utsätter han sig för äfventyret af att in-teckning tages i egendomen af någon bland föregående egares borgenärer. Deraf ådagaläggas nödvändigheten för den siste köparen att inom stadgad tid med fång, lagfara.

Utskottet har vid sidan här af sagt, att det ligger i Statens intresse att utfå stämpelafgiften för hvarje fång, men detta intresse måtte väl icke vara det förnämsta, utan egentliga orsaken till påbudet om lagfart ligga deri, att köparen på detta sätt skall erhålla visshet om, att han verkligen är egare till den förvärfvade fastigheten. Då köparen har ett sådant intresse af att söka lagfart, inser jag ej, hvarför han nödvändigt skall betungas med erläggandet af ogulden stämpelafgift för föregående öfverlåtelser af egendomen, när den gått genom flere egares händer, helst det torde kunna antagas, att föregående egares uraktlåtenhet att lagfara egendomen i de flesta fall härrört från deras oförmåga att erlägga karteafgiften. Under sådant förhållande ser jag ej något egentligen ondt i att, på sätt i motionen föreslagits, låta krono-åklagaren af vederbörande ut-söka det stämplade papper, som bort vid hvarje föregående fång erläggas.

På dessa grunder hemställer jag, att förevarande punkt måtte varda till ny behandling af Utskottet återremitterad.

Friherre Alströmer: Jag börjar med att anhålla om bifall till Utskottets Betänkande. Jag tror, att Herr Hierta icke gifvit akt på de förhållanden, som kunde uppkomma genom bifall till ifrågavarande motion. Det vore icke blott en orättvisa, utan en orimlighet att, om någon öfverlåter eganderätten till en fastighet å annan person, och derefter flera öfverlåtelser deraf följa på hvarandra, hvarunder tiden för lagfart blifvit försummad, af föregående öfverlåtare, hvilken, under förutsättning att lagfart inom behörig tid skolat ske, gjort öfverlåtelser, ut-söka stämpel-

afgiften. De olägenheter, motionären velat undanrödja, eller minskning i fastighetens värde, derigenom att lagfartskostnaden för flera öfverlåtelse förenades å siste innehafvaren af egendomen, tror jag väga mindre än de olägenheter, som blifva en följd af antagandet af hans förslag, hvarigenom en person, som långt förut skiljt sig från en egendom, skulle kunna komma att oförskyldt få vidkännas dryga kostnader. Vådan af en sådan minskning i egendomsvärdet för en inteckningshafvare förekommes bäst genom att icke emottaga en inteckning med så sen förmånsrätt, att säkerheten äfventyras af endast förhöjd lagfartskostnad.

Jag tror derföre att, om man klart betänker följderna af motionärens förslag, man skall finna, att Utskottet rätt förfarit, då det afstyrkt omförmälda motion.

Herr Hierta: Jag vill blott göra den siste värde talaren uppmärksam derpå att, såsom det förekommer mig, Utskottets resonnement går derpå ut, att inteckningshafvare eger att, hvarje gång den inteknade fastigheten ombyter egare, taga kännedom derom, och dervid bevaka sin rätt, utan afseende på om lagfart eger rum eller ej. Sådant blir dock icke möjligt, om ej lagfart blifvit sökt, och då sådan efter flera öfverlåtelse ändtligen eger rum, inträffa ofta nog lätt de olägenheter, jag i motionen påpekat.

Hvad beträffar den omständigheten, att en säljare skulle kunna efter lång tid blifva *oförskyldt* sökt för stämpelafgiften, så, om han förbehållit sig att den skall af köparen ensam gäldas, kan han försäkra sig om befrielse från denna utgift genom att tillse, att köparen inom stadgad tid söker lagfart; underlåter säljaren en sådan tillsyn, kan han icke anses hafva *oförskyldt* ådragit sig nyssnämnda olägenhet, utan har att sig sjelf derför skylla.

Jag har icke haft för afsigt att drifva frågan under votering, utan har jag framställt min yttrade åsigt endast för att få densamma till protokollet antecknad.

Vidare blef ej anfördt. Utskottets förslag bifölls.

*Punkterna 6—8.*

Biföllos.

#### § 11.

Slutligen föredrogs Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 6, i anledning af väckta motioner om särskild beskattning af tobak.

Härvid anförde

Herr Forsbeck: Så länge Representationen i allmänhet anser, att ju mera vi låna, dess bättre blifva våra affärer, lär det väl icke vara värdt att komma fram med någon motion åsyftande, att vi genom egen kraft, genom egna medel skola försöka att reda oss. Då jag afgaf den motion,

som nu är i fråga, hyste jag likväl det hopp, att, om den bifölles, Svenska folket skulle utan utländska lån kunna verkställa en del af sina jernvägsbyggnader, ty jag är för min del fullt öfvertygad derom, att genom en accis på förbrukningen af denna öfverflödsvara skulle i statskassan inflyta så betydliga summor, att vi derigenom kunde i icke ringa mån frigöras ifrån vårt beroende af den utländska penningemarknaden, ett mål hvilket synes mig vara af största vikt för oss att med allvar eftersträfvat, heist sig visat, hvilken försigtighet är af nöden vid upptagande af utländska lån och huru lätt vi på dem blifva — om uttrycket tillåtes mig — i ett eller annat fall lurade. Utskottet har, såsom skäl för sitt afstyrkande af föreslagna beskattningen af tobak, i afseende å *sättet* för påläggandet, uppbörden och kontrollen deraf funnit en alltför ringa utredning vara lemnad för att våga ett uttalande, huruvida denna skatt skulle med tillbörlig säkerhet för statskassan kunna tillämpas utan allt för stora olägenheter för produktionen och omsättningen.

Jag vågar säga, att detta skäl endast är ett, hvad man brukar kalla de obotfärdigas förhinder, ty alla torde lika väl som jag känna, att i flera Europas länder tobaksaccisen sedan länge utgör en af Statens största inkomstkällor.

Då jag emellertid har förhoppning att vid en kommande riksdag få se denna viktiga beskattningsfråga fullständigt utredd af en makt, som är vida större än den, hvaröfver en enskild motionär kan förfoga, vill jag icke framställa något yrkande om återremiss, ehuru Bevillnings-Utskottet — jag måste säga det — med förkastandet af detta förslag äfven kastat öfver bord nära nog det sista medlet, hvarigenom statsbristen på ett enkelt, beqvämt och rättvist sätt skulle kunna fyllas. Enär emellertid Bevillnings-Utskottet varit af en annan mening och trott sig hafva säkrare tillgångar att anlita, än denna beskattning skulle lemna, får jag väl för det närvarande underkasta mig det resultat, hvartill Utskottet här kommit.

Vidare yttrades ej. Äfven detta Betänkande bifölls.

## § 12.

Anmälades till bordläggning Stats-Utskottets Utlåtande N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i fråga om fortsatt utgifvande af teknisk-ekonomisk beskrifning öfver Statens jernvägsbyggnader.

## § 13.

Kammarens nedannämnde ledamöter erhöello ledighet från riksdagsgöromålen:

Herr Norén . . . . .	från den 12 April under 9 dagar,
„ Hallin . . . . .	„ „ 12 „ „ 10 „
„ P. O. Pettersson . . . . .	„ „ 13 „ „ 8 „
„ D. Isaksson . . . . .	„ „ 19 „ „ 14 „ och
„ Johannes Andersson från Bohuslän „ „ 19 „ „ 14 „	

hvarjemte Herr Wijk erhöell 8 dagars förlängning af den honom förut beviljade ledigheten.

## § 14.

Justerades protokollsutdrag rörande de under detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl.  $\frac{3}{4}$  2 e. m.

In fidem  
H. Husberg.

### Onsdagen den 13 April.

Kl. 10 f. m.

## § 1.

Upplästes och godkändes protokollet för den 6 April.

## § 2.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om kronohemmans samt åtskilliga andra kronolägenheters upplåtande under skattemannarätt utan särskild köpekillings erläggande.

Under den öfverläggning, som häröfver uppstod, yttrade:

Herr Statsrådet, Friherre af Ugglas: Det förslag, som innefattas i Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga Proposition, afser åstadkommande af en förändring och förenkling i våra invecklade kamerala förhållanden och i förvaltningen i allmänhet. Det är nu 23 år sedan en komité första gången framställde förslag derom, att alla kronohemman, med vissa undantag, skulle utan lösen erhålla skattenatur. Bland många andra skäl, som denna komité framhöll till stöd för en sådan åtgärd, var just åstadkommande af en sådan förenkling. Sedan nämnda tid har frågan emellertid hvilat, ända till dess, i anledning af Riksdagens skrifvelse den 15 Maj 1868, i anledning af väckt fråga om den s. k. administrativa domsrättens upphörande m. m., Kammar-kollegium ånyo upptagit och vidare utvecklat de af komiterade förut anförda skälen. På grund af det utaf Kollegium afgifna Utlåtandet har förevarande Kongl. Proposition blifvit framställd.